תלמוד בבלי · אחרונים · חכמת שלמה · סדר מועד

חכמת שלמה על פסחים

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חכמת שלמה על פסחים

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חכמת-שלמה-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 7
דף ד: 7
דף ה. 7
דף ו. 8
דף ו: 8
דף ז. 9
דף ז: 9
דף ט. 9
דף ט: 9
דף י. 9
דף י: 10
דף יא. 10
דף יב. 11
דף יב: 11
דף יג. 12
דף יד. 12
דף יד: 12
דף טו. 13
דף טו: 13
דף טז: 13
דף יז. 14
דף יז: 14
דף יח. 14
דף יח: 15
דף יט. 15
דף יט: 15
דף כא. 15
דף כא: 16
דף כב. 16
דף כב: 16
דף כג. 17
דף כג: 17
דף כד. 18
דף כד: 19
דף כה. 19
דף כו. 20
דף כו: 20
דף כז. 20
דף כז: 20
דף כח. 21
דף כט: 21
דף ל. 21
דף ל: 22
דף לא. 22
דף לב. 23
דף לב: 23
דף לג. 23
דף לג: 24
דף לד. 24
דף לד: 24
דף לה: 25
דף לו. 25
דף לו: 25
דף לז. 25
דף לז: 25
דף לח: 26
דף לט. 26
דף לט: 26

דף מ. 27
דף מ: 27
דף מא. 27
דף מב. 28
דף מב: 28
דף מג. 28
דף מג: 28
דף מד. 29
דף מה. 29
דף מה: 29
דף מו. 29
דף מו: 30
דף מז. 30
דף מז: 31
דף מח. 31
דף מח: 32
דף מט. 32
דף מט: 32
דף נ. 33
דף נ: 33
דף נא. 33
דף נא: 34
דף נב. 35
דף נב: 35
דף נג. 35
דף נג: 36
דף נד. 36
דף נד: 36
דף נה. 37
דף נה: 37
דף נו. 37
דף נו: 38
דף נז. 38
דף נח. 39
דף נח: 39
דף נט. 39
דף נט: 39
דף ס. 40
דף ס: 40
דף סא: 40
דף סב. 41
דף סב: 41
דף סג. 42
דף סג: 43
דף סד. 43
דף סד: 43
דף סה. 43
דף סה: 43
דף סו. 44
דף סז. 44
דף סז: 44
דף סט. 45
דף סט: 45
דף ע. 45
דף ע: 46
דף עא. 46
דף עא: 46
דף עב. 46
דף עג. 47
דף עג: 48
דף עד. 48
דף עד: 48
דף עה. 48
דף עה: 49

דף עו. 49
דף עו: 49
דף עז. 49
דף עז: 50
דף עח. 50
דף עח: 50
דף עט. 50
דף עט: 51
דף פ. 51
דף פ: 51
דף פא. 51
דף פא: 52
דף פב. 52
דף פב: 52
דף פג. 52
דף פג: 53
דף פד. 53
דף פד: 53
דף פה. 53
דף פה: 53
דף פו. 53
דף פו: 53
דף פז. 53
דף פח. 54
דף פט: 54
דף צא. 54
דף צא: 55
דף צב. 55
דף צב: 55
דף צג. 55
דף צג: 55
דף צד. 55
דף צה. 56
דף צה: 56
דף צו. 56
דף צו: 56
דף צז. 56
דף צח. 57
דף צט: 57
דף ק. 57
דף ק: 57
דף קא. 58
דף קב. 58
דף קב: 58
דף קד. 58
דף קד: 58
דף קה. 58
דף קה: 59
דף קז. 59
דף קט. 59
דף קטז: 59
דף קיז. 59

דף ב.

רש"י בד"ה אלא תריץ הכי הס"ד ואח"כ מ"ה קריה רחמנא לנהורא כו' האי ויקרא כו' כצ"ל:

בא"ד קרא לבריאה. נ"ב ס"א לברייה:

תוס' בד"ה והא קי"ל כו' ואיכא למאן ודאמר התם שני חלקים כו'. נ"ב פי' לכל הפחות וכל שכן למ"ד תלתא חלקי מיל שהוא ג' רביעית המיל והוא מהלך אלף ות"ק אמה וק"ל מה שאמר שעה גדולה אין זה שעה של אחד מכ"ד ביום דהא מיל גופא מהלך שליש שעה פחות חלק ל' אלא שעה גדולה כלומר עת גדול וק"ל (עיין במהרש"א):

דף ב:

גמ' לייט ליה איוב למזליה כו'. נ"ב נראה בעיני שדעת המקשן היה שאיוב אמר לרוב צערו ודאגתו שיקוה ליום ואין כדרך המצטערין מרוב פחד ובהלה בלילה שמקוין ליום ואין כלומר כאילו אינו כי שעה קטנה נראה בעיניהם כשנה וע"כ משני דאיוב לייט למזליה לגמרי וק"ל:

רש"י בד"ה ואומר אך כו' ולילה החושך שהייתי כו' יום אלמא ה"ק כו' יום כצ"ל:

בד"ה ואידך ההוא כו' ובני אדם שאינן בקיאין בשיעור נ"ב פי' אפי' ביום שאינו מעונן ומש"ה שורפין בתחלתו' ואוסרין כל ה' משום יום המעונן שטועין אפי' בשתי שעות כדלקמן וק"ל:

בד"ה לאור עיבורו כו' שהיום נתקדש וקרי עיבורו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מאימתי כו' דבאיסור ודאי פליגי ובגליל כו'. נ"ב פי' שהן אוסרין לאפוקי בני יהודה שמתירין כדלקמן:

דף ג.

רש"י בד"ה מה להלן כו' עד בקר באש תשרפו כצ"ל. ונ"ב פי' בקרבן פסח כתיב וה"ה תודה דכתיב גבה לא יניח ממנו עד בוקר ודו"ק:

בד"ה ביום השלישי כו' וקרא דלעיל בקדושים תהיו. נ"ב פי' והנותר עד יום הג' באש ישרף משום דעיקר קרא איירי באכילה וק"ל:

בד"ה בזב כתיב כו' שוין בשניהם. נ"ב פי' באיש ובאשה כל אחד כדינו אבל לא שדין המרכב והמושב שוה וק"ל:

דף ג:

גמ' מי קא ספו לך מאליה. נ"ב נראה בעיני לפרש דר' יהודה בן בתירא דחה להאי נכרי בדברים ואמר לו מעולם לא רימית את היהודים כי בודאי הכירוך ואפ"ה לא השגיחו בך כי לא אסרה תורה לבן ערל שלא יאכל בו אלא מן המובחר כגון האליה והדומה לו ומזה לא נתנו לך אלא מן הכחוש ותדע שכן הוא שהרי כשתעלה עוד ותשאל מהם שיתנו לך מן האליה לא יתנו לך כלל וא"כ בודאי כשיעלה ישאל מהם שהרי נכרי ידע האמת שהם לא הכירוהו וק"ל אבל אין נראה לפרש כפשוטו שאמר ליה תבקש אף מן האליה מאחר שאין מכירין אותך דא"כ איך סבר ר' יהודה בן בתירא שלא ירגיש הנכרי כי איך יבין הנכרי שר"י יתן לו עצה לרמות עוד את אחיו בירושלים ודו"ק:

רש"י בד"ה רכבת כתיב כו' ואפי' הוא מגונה. נ"ב פירוש אפי' בלשון מגונה ידקדק אדם לקצר את לשונו אבל אין לפרש שיקצר את לשונו אפי' אם א"א לו אלא שידבר בלשון מגונה זה אינו דא"כ מה תועלת במדרש של חסרון זה הלא שמעינן כבר להדיא מדברי התורה בכל המקומות שכתוב בהן טמא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ד.

גמ' נבדוק מצפרא דכתיב כו'. נ"ב גירסת הרי"ף הכי וכ"ת זריזין מקדימין למצוה כדכתיב וביום השמיני וכו' נבדוק מצפרא אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שבני אדם כו'. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה חובת הדר כו' ויצא בה אבל הכא בדיקת חמץ כו' הד"א ונ"ב פי' דאי הוה בדיקת חמץ דאורייתא א"כ הוה אמרינן דבודאי על המשכיר הוא מוטל שהרי ביתו הוא ודו"ק:

דף ד:

תוס' בד"ה ואימא כו' הוה מצי לשנויי כו'. נ"ב ול"נ דלא קשה מידי דבשלמא לקמן דרשינן אך ביום הראשון ליום י"ד מהיכא תיתי ליל יום י"ד דהא יום כתיב לרבויי יום י"ד אבל הכא דאתא לליל ט"ו דליום ט"ו לא צריך קרא אם כן שפיר דרשינן ביום כניסת יום הראשון ודו"ק:

דף ה.

רש"י בד"ה זמן שחיטה כו' זמן איסורו שוה כו' כצ"ל:

דף ו.

רש"י בד"ה דעתו לחזור וכו' אינו שלו וכשראהו עבר עליה. נ"ב משמע דעל מה שמצא אינו' עובר עליו כל זמן שלא ראה אותה עד עתה אפי' לא בטלו ודבר תימה הוא נהי שלא היה בידו לבער מ"מ חמץ שלו בביתו הוא ועובר בבל יראה כל זמן שלא ביטלו והנראה בעיני לפרש דמיירי בספק שלא ידע בודאי שיש לו חמץ בביתו וכן איתא בירושלמי ומש"ה אינו עובר אלא משעת הידיעה ומ"מ איכא למיפרך ממ"נ אם בא לביתו בי"ט וס"ל לרש"י שאין יכול לשורפו בי"ט אפי' לא בטלו א"כ אנוס הוא כמו שהיה עד עתה ואם בחול המועד ישרפנו מיד וי"ל דחיישינן שמא ישהה רגע אחת בפרט מאחר שבא מן הדרך שמא יתעצל מעט אבל אותם שפירשו דאיירי אפי' בודאי חמץ צריכין לפרש דאיירי בביטלו ואפ"ה אין נכון שיהא חמץ בביתו אצלו וכן יראה מלשון הר"ן למעיין בו ולא משום שעובר בבל יראה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ו:

גמ' דאי לא תימא הכי כלל ופרט כו'. נ"ב יש להקשות מאי דייק מכלל ופרט דילמא לא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא היכא דאיכא הוכחה אבל בלא הוכחה וטעם למה אית לן למימר אין מוקדם ומאוחר ונראה בעיני משום דדרשינן לפעמים כלל ופרט אפי' נגד הק"ו וא"כ איכא ג"כ הוכחה לומר אין מוקדם ומאוחר בתורה ובפרט לפי מה שכותבין התוס' במסכת נזיר דבכל כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט איכא לאקשויי א"כ הכלל למאי [אתא] וכן בפרט וכלל הפרט למאי אתא וצ"ל משום דאיכא ק"ו או מה הצד דהוה מרבינן או ממעטינן אם לא דאתי הכלל ופרט ונמעט בע"כ או הפרט וכלל ומרבה בע"כ [ומש"ה] פריך לימא אין מוקדם ומאוחר כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה ונכתב ברישא כו' להאי בראש הספר. נ"ב פי' ריש ספר במדבר וק"ל:

בד"ה הא ניחא כו' בפרק כל המנחות באות מצה נ"ב איתא להדיא לשם דאפי' בב' פרשיות דנין דחד פסוק בויקרא וחד בצו את אהרן ובהחובל פליגי אפי' בפ' אחת וענין אחד אלא שרחוק ממנה קצת ולפי דעת רש"י מה שמשני בתרי עניני לא כלומר שהוא ב' עניני ממש אבל ענין אחד אפי' בפרשה אחרת דנין לאותו מ"ד דדנין כלל ופרט המרוחק אכן התוס' לא סבירא להו לשם בפרק החובל כרש"י אלא כל ב' פרשיות הוי תרי עניני ולא דנין ולא חשבי אתקפתא דרב אדא דפריך לשם דאפי' מרוחקין בב' פרשיות דנין כו' אלא כרבי אפוטריקי דסבירא ליה אין דנין ע"ש:

דף ז.

תוס' בד"ה בלבער כ"ע כו' ולא לשם מורנא. נ"ב פי' שיש תולעת בערלתו:
בא"ד אינו מברך אלא אחר אירוסין. נ"ב ואנו לא נוהגין כן בגליל הזה:

דף ז:

תוס' בד"ה ונרות מנר כו. חיפוש דנר מחיפוש כו' נ"ב פירוש שהחיפוש תהא לאור הנר גבי חמץ מחיפוש ירושלים שהוא בנרות וק"ל:

דף ט.

תוס' בד"ה כדי שתהא כו' דאין ישראל מאכיל לבהמתו כו'. נ"ב פי' שאסור קודם הרמה בעודו טבל וכ"ש אחר הרמה מן התרומה עצמו ומשום הכי אסור לישראל להאכיל לבהמתו כרשיני של תרומה אפי' היא שלו כגון שנפלה לו מאבי אמו כהן והעיקר קאי על כהן ששכר בהמתו של ישראל שאסור להאכילה כרשינים של תרומה משום שהיא הנאה של כילוי וכן הוא להדיא בתוס' פרק אלמנה לכ"ג ע"ש. (עיין במהרש"א):

דף ט:

גמ' נהי דשיורי משיירא מיגרר מיהת ודאי גררום בההוא שעתא ל"א נמחק נ"ב בספרים מדוייקים אינו:
רש"י בד"ה שחולדה כו' וברדלס פותח טפח כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל דרש"י סבר שלא יהא חלל חוריהן אלא פותח טפח דאי אינו פותח טפח הוי כסתום והוי בוקע ועולה ושמא הכהן עומד עליו אבל פתח החור שנכנס לבור אף רש"י מודה שאינו פותח טפח כמו שפירשו התוס' ודו"ק:

דף י.

בתוס' בד"ה בבת אחת כו' דהיינו מדרבנן כו' כצ"ל:
בד"ה על ובדק כו' וסגי אפי לר"מ כו'. נ"ב נ"ל לפרש דה"ק וצריך לבטלו לר"מ ולרבנן אין צריך לבטלו ובדאורייתא פליגי כגון שבדק חמץ ולא ביטלו אבל אי ביטלו סגי לכ"ע אפי' לר"מ ר"ל אפי' אם תרצה לומר דלא קשה הכא מה יעשה כו' אלא צריך לחזור ולבדוק יפה בזריזות אפ"ה סגי הכא ודאי אפי' לר"מ כו' מאחר שבדיקת חמץ מדרבנן אלא שהדרן קושיין לדוכתא מדקאמר פלוגתא משמע דפליגי ביה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף י:

רש"י בד"ה משקרב העומר בו ביום יוצאין ומוצאין כו'. נ"ב במנחות פירש"י בזה הלשון משקרב העומר מיד כשיוצאין מוצאין שוקי ירושלים כו'. תוס' בד"ה בממוניה כו' אמר לעיל דניחא ליה כו'. נ"ב ואני אומר דאינו דומה כלל להא דלעיל דלא אמרינן ניחא ליה לאינש כו' אלא דוקא שיכול לקיימו בגופו אלא שאינו רוצה להטריח כה"ג אמרינן דניחא ליה כו' אבל כגון הכא שלא יכול לקיימו בגופו ופטור אף בממונו לא אטרח ודו"ק:

בד"ה ואם לא כו' שלא יעבור בבל יראה. נ"ב ואע"פ דהכא בע"כ איירי בביטלו דאי לא ביטלו וכי משום גזירה דשמא יאכלנו יהא עובר בבל יראה ובל ימצא דעכשיו אין שייך לבטלו לאחר איסורו כדלעיל מ"מ תחלת התקנה שעשו חכמים שצריך לבדוק היינו משום בל יראה כו' כדפירש"י בריש מכילתין ולא רצו חכמים לסמוך על הביטול לחוד כמו שפירשו התוס' שם ומשוה הכי אין שייך בדיקה אלא במקום ששייך לעבור בבל יראה ובל ימצא אם לא בטלו אבל לא התקינו בדיקה משום אכילה לבד ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יא.

רש"י בד"ה ושל בית כו' לא מבית הזבלין כו'. נ"ב פי' שדה הצריכה לזבל:

בד"ה מאי איכא למימר כו' דאמר מיחו ולא מיחו כו' נ"ב פי' שיש חילוק בין מיחו ללא מיחו כלומר אע"פ שיש דברים שהן שלא ברצון חכמים מ"מ קצת דברים מיחו וקצת דברים לא מיחו כגון הכא דקתני לא מיחו משמע אע"פ שג"כ שלא ברצון חכמים מ"מ לא מיחו ומשני רבי יהודה היא דאית ליה הכי בדוכתא אחריתי גבי ו' דנרים עשו אנשי יריחו כו' על ג' מיחו חכמים ועל ג' נח מיחו ומביא לקמן (דף נ') ע"ש:

תוס' בד"ה אבל לא כו' יש להתיר כמו משוה פסידא נ"ב וא"ל א"כ מאי פריך [דר"מ אדר"מ] דילמא חמץ הוא דשרי משום מצות ביעור והוי כמו פסידא ור"מ שרי פסידא דהא ס"ל קוצרין זה אינו דדוקא לר' יהודה דשרי קמח וקלי משום עולי רגלים ואע"ג דליכא פסידא ממש הוא הדין מצות ביעור חשיב נמי כפסידא אבל ר"מ אינו שרי אלא פסידא ממש וק"ל ואין להקשות מנלן דשרי רבי יהודה קמח וקלי משום עולי רגלים דילמא משוה שינוי זה אינו דסוף סוף למה לנו לסמוך על זה בחנם אי לאו משום עולי רגלים ומש"ה לר"מ אסור דס"ל שאין להתיר בחנם אלא משום פסידא ותדע דהא לפי האמת דמשני חדש בדילי מיניה וליכא למיחש אפ"ה אין גודשין משום דליכא פסידא ודו"ק:

דף יב.

רש"י בד"ה ומשני כו' י"ל טעיתי שתי שעות לאחורי כו'. נ"ב לאו דוקא אלא כלומר הטעות שאדם יכול לטעות שתי שעות אותו הטעות היה לאחורי ושעה אחת הוא ודו"ק ובס"א ראיתי וה"ג י"ל טעיתי ב' שעות לאחורי ומעשה היה קודם לראשונה אלא בין יממא כו'. בא"ד לקמיה ראשונה ושניה. נ"ב בנסתר נקרא שעה ראשונה ושניה לקמיה וממילא רביעית וחמישית לבתריה ובנוכח הוא להיפך שקרא ראשונה לאחריו ואידך מה שלפניו ודו"ק:

בא"ד ואי מזמי ליה לכולהו ה' כו' נ"ב פי' בדין הזמה אי אתה בא עליו להזימו אלא בבירור ומש"ה בג' הרג את הנפש ואתה בא להזימו צריך כל ה' שעות להזימה דאי אתה מזימו בד' שעות חוץ משעה ראשונה יכול לומר מה שאמרתי בג' היינו בתחלת ג' ומעשה היה בראשונה דעדיין אין כאן טעות שתי שעות וכשאתה מזימו כל הד' שעות חוץ משעה אחרונה יכול לומר מה שאמרתי בג' היינו בסוף ג' והמעשה היה בה' אף שלענין הכחשה אינו כן כדלעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה באיזה יום כו' ושלא יכחישו את עצמן נ"ב פי' ולא אמרינן דהוי כחוזר ומגיד אלא הוה כעדות מוכחשת בעצמו ומש"ה חוזרין התוס' וכותבין א"נ כו' משום דלא מיסתבר ודו"ק. בא"ד א"נ נפקא מינה כו' נ"ב רש"י בריש פרקין לשם תירץ בענין אחר וע"ש מה שכתבתי (עיין במהרש"א). בד"ה לר"מ כו' וקרא לד' ה' כו'. נ"ב ותימא נהי שהעדים טועין בין ה' לד' אבל בין חמשה שעות לד' לא טעו ודו"ק:

דף יב:

גמ' גזירה משום יום המעונן כו'. נ"ב תוס' אבל התם לענין עדות נפשות אע"ג דאמרי יום המעונן הוה לא נקיים עדותן בין ה' לז' דהואיל ורוב ימים אינן מעוננין לא אזלינן בתר מיעוט בדיני נפשות להחמיר ולקיים עדותן. גליון:

רש"י בד"ה אלא כו' והוצרך לומר בשניה היה כו'. נ"ב פי' אם אמר להדיא בתחילת ג' אבל אי לא אמר להדיא אינו מוצרך לומר בשניה היה אלא יכול לומר סוף שלש אמרתי ובשעה ו' היה המעשה כדפרישית לעיל בגליון דהכי דינא גבי הזמה ודו"ק ויש שרוצין לחלק בין הזמה להכחשה ואמרי דגבי הכחשה אמרינן אלו דייקינן לחומרא ואמרי' מאן דאמר בשלש הוא בתחילת ג' כו' כדי לבטל עדותן אבל לשון רש"י שאמר והוצרך לומר בשניה היה וטעיתי לא משמע הכי ודו"ק:

בד"ה בי קרנתא כו' ולהכי נקט לישנא כו' פלגי דרום בסוף מזרח כו' כצ"ל ונ"ב כזה*:

בד"ה אימתי כו' שריפה הס"ד:
בד"ה משום שינויא כו' משום דחמץ לכל מסור כו'. נ"ב פירוש וא"כ צ"ל דלא טעו בין ד' לז' משום דה' חמה במזרח כו' וא"כ יקשה לך בה' נמי ליכול אלא משום דחמץ לכל מסור ודו"ק:
בתוס' ד"ה שית חמה כו' אבל עדות מסורה לזריזין כו'. נ"ב ולפי' זה צ"ל הא דתנן התם א' אומר בה' ואחד. אומר בז' עדותן בטלה לפי שבחמש החמה כו' לאו דוקא חמש אלא הוא הדין ו' וז' אלא איידי דנקט לעיל ג' וה' נקט נמי כה"ג ודו"ק. שוב מצאתי בגליון שאחד תירץ לפני מהר"ם דמשום הכי נקט ה' וז' שהוא מילתא דפסיקא דאפי' אחד אמר בסוף ה' והשני אמר בתחילת ז' אפ"ה עדותן בטילה מה שאין כן בו' וז' כו' והודה מהר"ם ע"כ:

דף יג.

תוס' בד"ה ושורפין תרומות טמאות ותלויות וטהורות אפי' אם נאמר כו' כצ"ל:
בד"ה מאי לאו כו' כיסתא דיתמי. נ"ב פירוש עץ אלמוגין ובלע"ז קורל"ו:

דף יד.

תוס' בד"ה דאיכא משקין כו' ולקמן נמי אמרי' גבי מים אבל פחות כו' כצ"ל:
בד"ה עם בשר כו' דבפ"ק דשבת מוקי כו'. נ"ב פי' מבא ראיה דהא דכל הפוסל את התרומה כו' הוא מגזירת י"ח דבר הוא דאי כבר היה פסוק ונגזר כל הפוסל את התרומה א"כ לא היו צריכין לגזירת האוכלין והכלים שנטמאו במשקים שהרי כל הפוסל את התרומה כו' והידים פוסלות את התרומה ממילא עושין את המשקין תחלה אלא בודאי הוא דכל הפוסל את התרומה הוא בא מגזירת האוכלין והכלים שנטמאו במשקין כו' ועד הנה לא נגזרה וכן פירשו התוס' להדיא ע"ש:

דף יד:

תוס' בד"ה התם פסול כו' לא יליף מיניה איסורא דרבנן כו'. נ"ב ואין לומר דטעמא משום דאיסורא מטומאה לא יליף דהא האי סוגיא קאי לקמן ושם קאמר דמודה רבי יוסי בשעה שביעית דאסור מדאורייתא דשורפין עם הטמאה דשם איסור ושם טומאה שוין לענין דאורייתא וה"ה לענין דרבנן אם לא שהטעם שאין לקלקל קלקול דרבנן ביותר מאחר שמדאורייתא אין מקולקל כלל וק"ל:

בא"ד אך שמחליף דברי רבי יוחנן לבר קפרא. נ"ב פירוש צ"ל דסוגיא שלנו תופשת סוגיית ירושלמי ואין חילוק ביניהן אלא שמחליף הירושלמי דברי ר"י לבר קפרא מסוגיא שלנו דאיתא בשם ר"י דמתני' איירי בולד טומאה דרבנן ולבר קפרא איירי בדאורייתא ושם איפכא דבר קפרא אומר תפתר בטבול יום כו'. ור"י אמר דמתני' איירי בולד טומאה דאורייתא ואין נפקותא בזה ודו"ק:

דף טו.

גמ' אבל היאך נשרוף התלויה עם הטמאה. נ"ב נ"ל דהכי פירושו אפי' תרומה תלויה שיש בה צד טומאה לא תוכל ללמוד מעדותן של ר' חנינא ור"ע אלא שר' יהושע ורבי אליעזר חולקין בה כ"ש תרומה טהורה שלא תוכל ללמוד מעדותן ואף ר"א ור' יהושע מודים בה ודו"ק:

דף טו:

רש"י בד"ה והטמא ובשר כו' בפ' אחרון נ"ב בסופו:
בד"ה ה"ק ליה כו' אינה היא מן המידה כו' כצ"ל:
בד"ה א"ה דר"מ כו' כצ"ל:

דף טז:

גמ' הן ישא איש בשר קדש כו'. נ"ב ופי' הפסוק ששאל חגי לכהנים תורת הטומאות אולי שכחו בגלות ושאל להם אם ישא איש בשר קודש בכנף בגדו פירוש בכנף בגדו שהוא טמא שנגע בשרץ ונשא בשר קדש בכנף בגדו הנה הכנף ראשון לטומאה ובשר קדש שני ונגע בכנפו אל הלחם פי' במה שבכנפו והוא הבשר נגע בו אל הלחם או אל הנזיד או אל היין או אל השמן ונגעו אלו אל המאכל היקדש פי' היטמא המאכל הזה שהוא רביעי לטומאה כי השרץ הוא אב הטומאה והכנף ראשון של טומאה ובשר קדש שני והלחם והנזיד והמשקים הללו שנגעו בבשר הם שלישי והמאכל שנגע באלו רביעי ועל זה שאלם על המאכל שהוא רביעי אם הוא טמא ואמרו לא והראיה כי על המאכל לבדו שאלם שאמר היקדש ולא אמר היקדשו. ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי טעו הכהנים בזו התשובה כי הרביעי טמא הוא בקדש אבל על הדרך השאלה האחרת ששאלם אם יגע טמא נפש בכל אלה השיבו כראוי פי' אם יהיה הכנף טמא טומאת נפש שנמצא שהכנף אב הטומאה והבשר ולד ראשון והלחם והנזיד והמשקין שני והמאכל שלישי ויענו הכהנים ויאמרו יטמא ושלישי בקדש היו יודעין שהוא טמא אבל רביעי בקדש

לא היו יודעין שהוא טמא ובזה טעו לפיכך השיבם הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא. ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי לא טעו באחת מהן יש מהן שאמרו כי חמשה בקדש שאל מהן בראשונה וכראוי השיבוהו שאינו טמא ויש מהם שאמרו כי קודם שגזרו רביעי בקדש שאלם ובראוי השיבוהו ומזה שהשיב להם ואשר יקריבו. שם טמא הוא פי' אע"פ שהם יודעים הלכות טומאה וטהרה כל אשר יקריבו לפני כאלו הוא טמא הואיל והם מתעצלין בבנין הבית כו' ע"כ לשונו פי' של קמחי. ולפי פירושם צ"ל הא דאמר שמואל חמישי בקדש כו' היינו שמחלקים לחם ונזיד לחוד ויין ושמן לחוד כפי פי. התוס' וק"ל.

תוס' בד"ה דם שאין כו'. דגלי קרא להדיא כצ"ל והס"ד. ונ"ב פי' שצריך כיסוי וק"ל:

בד"ה הא אינו כו' אימא עון שמאל כו'. נ"ב פי' שנוטל את המחתה בימין ואת הכף בשמאל:

בא"ד עון שהיה בו ודחיתיו. פי' משמע שיש בו עון לכתחלה בכ"מ ודחייה לאותו עון בצבור מפני כבוד צבור אז ביחיד מרצה הציץ אבל שמאל בי"כ אין בה שום עון אלא הכי הכשר מצותו:

דף יז.

תוס' בד"ה ד' בקדש כו' ונקט סדר כנף כו'. נ"ב ומ"מ לישנא דגמ' דאמר בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה לחם ונזיד יין ושמן משמע כפירש"י וק"ל:

דף יז:

רש"י בד"ה צינורות שטווין כו':

בד"ה אבל כו' טמא מת שסחט כו'. נ"ב לא דק דבגמרא לא אייתי בהאי לישנא אלא רש"י הביאו לשם בפירושו דף ל"ד עמוד ימין ע"ש:

תוס' ד"ה אלא דהוי כו' תדע דבעינן שפופרת הנוד נ"ב פי' ואין נקב ביניהם כמלא שפופרת וק"ל:

בא"ד ארעא חלולי מחלחלא. נ"ב פי' אף דכל ארעא חלולי מחלחלא ואפ"ה בעינן מ' סאה במקום אחד ואם חסר פסול ולא אמרינן הרי נובע מהר גדול ועוד. נ"ב ושמא לאדם לעולם בעינן מ' סאה אפי' גופו עולה בפחות מן המעיין. גליון:

דף יח.

בד"ה לימד על כו' אף כלים שבאוירו יטמאו. נ"ב פי' וכלים ממעטינן כדלקמן ומן ראיה זו מפרשינן לקמן דהאי פת ע"כ שני הוא ע"ש:

תוס' בד"ה הא בשרה כו' כל שסופו ליטמא טומאה חמורה. נ"ב פי' כגון פרים הנשרפים שסופן לטמא כו' כמתעסקין בהן או נבלת עוף טהור שסופו לטמא כשיאכל בבית הבליעה וק"ל:

בא"ד כששימש מעשה עץ כו'. נ"ב פי' לאו מתורת אוכל היא מטמא אלא בתורת שומר לאוכל כעצם וכקרנים כו':

דף יח:

רש"י בד"ה משקה שמטמא כו' וניחא ליה למילף ממשקה כו'. נ"ב קצת משמע שיכול שפיר לסיים ולגמור הק"ו ההוא ולהשיב אח"כ אוכל הבא מחמת כלי מי כתיב כו' אלא דיו כו' אלא דניחא ליה לתלמודא לקצר כך הוא משמע ואינו כן דהא אוכל משרץ בהדיא כתיב בקרא וכן הוא בתוס' (עיין במהרש"א):

דף יט.

רש"י בד"ה א"ל אם איתא כו' מהיכן קיבלה הואיל ואין כו'. נ"ב פי' מאחר דאיירי באוכל כדמסיק קרא דכתיב והבשר אשר יגע וגו' וק"ל:

בא"ד וס"ל טומאה עושה כיוצא בו כו'. נ"ב בכאן מקשין הישיבה א"כ משכחת שפיר רביעי בקודש מדאורייתא כגון שרץ כלי וכלי אוכל ואוכל אוכל ואוכל משקה ונראה בעיני דלא קשה דהא לא אשכחן להדיא דאוכל מטמא משקה אלא מדאיצטריך קרא למעוטי כיוצא בו כו' כמו שמסיק רש"י לקמן וזו לא אשכחנא אלא באוכל קמא אבל באוכל שבא מן האוכל דאדרבה ממעט בקרא שאינו עושה כיוצא בו אלא שמחלקינן אמרינן שבקדשים יכול לעשות כיוצא בו ושם לא שמעינן דמטמא משקין ודו"ק ולא מסתברא דהכל באוכלין משכחת כגון שרץ כלי וכלי אוכל עד ג' אוכלין שזה הוא רחוק שהאוכל מן האוכל בקדשים יהא לו יותר כח מאוכל קמא בחולין שאין עושה כיוצא בו כלל ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף יט:

רש"י בד"ה ופרכינן כו' מה סוטה יש בה דעת כו' כצ"ל:

דף כא.

רש"י בד"ה ואי תנא כו' משום דאי משיירא מצנעה לה כצ"ל:

בא"ד ולא עבר עליה כו'. נ"ב ס"א ונהי דעבר בבל ימצא בבל יראה לא עבר:

תוס' בד"ה ואי אשמעינן כו' חיה משום דמצנעה לה ואין כו' כצ"ל:
בא"ד לא עבר בבל יראה. נ"ב פירוש דווקא בספק חמץ כי התם וכן הכא דלא ידעינן אי מצנעה אבל בודאי חמץ לעולם עובר בבל יראה כל היכא שלא בטלו ועיין בהגהתי לעיל (דף ו') גבי העושה ביתו אוצר ע"ש:

דף כא:

תוס' בד"ה רבי יהודה כו' ולכן אוסר רבי יהודה כו'. נ"ב וטעמא דל' יום לפי דבריהם צ"ל שבתוך הזמן הזה עדיין בריאה וטובה ושם בעליהן עליהן כאלו מכרו היום או משום שתוך הזמן הזה עדיין אינו כלה שהרי אינו נאכל מהר וק"ל:
בד"ה לכתוב רחמנא כו' מחר משוקדים וקם כצ"ל. ונ"ב התוס' נקטי כסדר הכתוב בתורה אבל בפרק הוציאו לו לא חשיב הכי ושם מפרשים התוס' אמאי לא נקטי כסדר הכתוב בתורה ע"ש:

דף כב.

רש"י בד"ה ורבי מאיר כו' למפרט בה היתר. נ"ב פי' ואין צ"ל למצותיה ודו"ק:
בד"ה רבי שמעון כו' מבהמה טמאה פטור דקסבר כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מועלין בהן כו' דאין מועלין בו. נ"ב פי' דדוקא לאחר שיצא לנחל קדרון הוא דמועלין מדרבנן אבל מקודם אין גזירה במקדש וק"ל:
בא"ד מועלין בו מן התורה. נ"ב פי' דהא קרא קדריש שם:
בד"ה ואימא כמים כו' לא פריך למילף כו'. נ"ב פירוש דאין סברא למדרש הפסוק דוקא כמים הנסכים ע"ג מזבח אפילו לחומרא דסתם מים כתיב ורובן אין נסכין אלא שלא תידוק מינה להיתרא הוא דפריך ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כב:

גמ' לא תאכל הנפש עם הבשר נמחק:
רש"י בד"ה מה אבר כו' כלומר כרת משום דם גמור כצ"ל. ונ"ב יפה פירש דאי לאסור משום דם מן החי לבד כלומר שיהא אסור כבשר מן החי פשיטא דק"ו מבשר החי שהרי בשר מין היתר הוא ושרי ואפ"ה מן החי חייב ק"ו דם אלא ר"ל שיהא חייב עליו כדם ממש ודו"ק:
בא"ד אבל דם הקזה מותר. נ"ב פירוש משום איסור דם ודו"ק:

תוס' בד"ה לכם למה לי כו' לא ליכתב לכם. נ"ב ואף שאין משיבין הארי מ"מ תורה היא ואמינא דלק"מ דאי לא הוה כתב אלא ב' ערלים ולכם אדרבה הייתי אומר לכם הוא בא לנטוע לרבים וחד ערלים לאיסור הנאה שלא תאמר לכם כתיב וקשרי וחד לאיסור צביעה ולהדלקה לא הוה קרא לאיסור וממילא שרי כמו שהוא גופיה כתב אח"כ ואם יש להקשות הכי קשה לא לכתוב אלא ב' ערלים אליבא דחזקיה דהא כתיב הכא לא יאכל ומאחר שנוכל לאוקמי לכם לנטוע לרבים פשיטא שלא נטעה ונאמר שבא להתיר בהנאה שהרי שינה הכתוב כאן וכתב לא יאכל ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כג.

גמ' דאמר קרא לכם. נ"ב פי' במקום אחר שקן הוא לכם וק"ל:

שם ולא בעי לכם אמר לך כו'. נ"ב ואין לומר דילמא הוה שרי אף לכתחלה דהא כתיב יהיו בהווייתן ואין לומר א"כ הוה אסרינן אפי' נזדמנו זה אינו דא"כ הוה ליה למיכתב לא יאכל ולא ליכתב יהיו ודו"ק (עיין במהרש"א):

שם ר"י הגלילי אומר נמחק:

שם ת"ל לכל מלאכה ור"י הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא לאיסור והיתר ור"ע איסור והיתר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה וצריכי כו' ואי כתיב חמץ. נ"ב פירוש וממילא לענין לך נוכל לומר איפכא ודו"ק:

תוס' בד"ה קוצר לשחת ומאכיל לבהמה כו' כצ"ל:

בא"ד ועוד דקתני סיפא כו'. נ"ב הכי פירושו ועוד כו' כלומר אפילו אם תפרש שקוצר לשחת ומאכיל לבהמה הכל אחת וכמו שפירש רבי יצחק מקורבי"ל לשם אפ"ה פריך הכא שפיר ודייק דחדש מותר בהנאה וסמיך אסיפא דקתני ר"ש אומר אף משהביאה שליש יקצור ויאכיל דאיקרי תבואה ואפ"ה שרי להאכיל לבהמה וכן איתא בתוס' שם להדיא רק שפירש לשם דסמיך אדברי רבי יהודה דאמר לשם אהא דקוצר לשחת כו' קודם ר"ש אימתי כשהתחיל עד שלא הביא שליש כו' דמשמע כשהתחיל קודם שהביא שליש שיכול לקצור אף משהביא שליש כו' והיא היא ודו"ק:

דף כג:

גמ' א"ב חולין שנשחטו בעזרה. נ"ב מה שפירשו התוס' לעיל דבכאן אי אפשר לפרש בענין אחר אלא לאו דאורייתא ממש ומותרין מן התורה משום דאי אפשר לפרש שאינן דאורייתא לאסור בהנאה דמנין לו דלמא אותו בא לאסור חולין שנשחטו כו' כמו

לחמן ולשור הנסקל ונימא דחמץ ושור הנסקל אינן דאורייתא אבל לעיל דאמר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אינו כל כך הוכחה דשמא אין דאורייתא שאסורין בהנאה משום דאית ליה לר"י שום דרשה דמותרין בהנאה ור"מ חולק אבל הכא ליכא לפרש הכי דא"כ חולין שנשחטו בעזרה לא הוי תלי בפלוגתא דחזקיה ורבי אבהו אלא תלי בפלוגתא אחריתי אי דרשינן להאי קרא אי לא בשלמא השתא תלי שפיר בפלוגתייהו מאחר דסבירא ליה לר' אבהו דאין חילוק בין לא יאכל בין לא יאכל א"כ ע"כ צריכא אותו למעוטי חמץ ושור הנסקל ולא לחולין שנשחטו בעזרה שאינן דאורייתא אלא הכל מדרבנן וקרא דכי ירחק ממך הדרך וגו' ברחוק מקום אתה זובח כו' אסמכתא בעלמא הוא א"כ מה שכתב התוס' לעיל גבי חולין שנשחטו בעזרה א"א לפרש בענין אחר לאו שמוכח מהאי איכא בינייהו אלא מהאי שמעתא שמסיק לקמן גבי ההוא מדרבנן דיתיב כו' ומסיק דסבר האי תנא חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ומשום הכי כתבו גבי האי שמעתא כו' וה"פ דלעיל ליכא למוכח מינה דשמא אינו דאורייתא לאסור בהנאה דכל היכא דאיכא למידרש אותו לאיסור הנאה ניחא למידרש לחמץ ולשור הנסקל שאיסורן נאמרו בהדיא וממילא ליכא שום מילף לחולין שנשחטו בעזרה ומותרין בהנאה אבל הכא דמסיק קסבר האי תנא חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וניחא אותו לאוקי אחולין שנשחטו בעזרה ובעי קרא אחרינא לשאר איסורין אלמא דליכא לפרש הכי ודו"ק:

תוס' בד"ה ומה חלב כו' דאדרבה לטהרו מידי כו'. נ"ב וא"ל א"כ שמא המקרא בא לטהרו מידי נבילה די"ל מ"מ לא צריך ריבוי דכל לטהרו אף לגבוה דס"ל לר"י הגלילי מאחר דטיהרו הכתוב מידי נבילה שוב אין לו טומאה בין להדיוט בין לגבוה:

בד"ה דהא כתיב כו' כל שפסולו בקדש בשריפה. נ"ב ומה שאמר דכתיב והנה שורף הכי פירושו אם אינו ענין לגופו דהא קיימא לן כל שפסולו בקדש כו' ולא נכתב אצל אהרן אלא משום מעשה שהיה הוא מספר דכתיב והנה שורף כלומר דרך מעשה עיין לקמן (ד' ס"ג:)

דף כד.

גמ' אמר קרא בקדש באש תשרף. נ"ב פי' הכי כתיב קרא וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף ודורש המקרא כאלו כתיב וכל בקדש באש תשרף וק"ל:

רש"י בד"ה ואם אינו ענין כו' נ"ב פי' לפי שא"א למוקמי האי שריפה לשאר איסורים ולמילף מינה דאסור בהנאה שהרי לפי האמת אין שייך שריפה שם כמו שמסיק א"כ

צ"ל שאינו בא אלא לאיסור לחוד ומ"ה קאמר אם אינו ענין לאכילה כו' ודו"ק וקשה דהכי הל"ל ואם אינו ענין לשריפה דהא קאמר קרא בקדש תנהו ענין לאיסור הנאה וצ"ע:

דף כד:

רש"י בד"ה אין סופגין כו' בלבד אין סופגין כו' הד"א:
תוס' בד"ה לרבות את כו' וכל שאין ניתר לטהורים. נ"ב נ"ל וכל שאין לו מתירין והיינו קומץ ולבונה וכן איתא התם ע"ש (עיין במהרש"א):

דף כה.

גמ' הואיל והיתה להן שעת הכושר. נ"ב בכאן יש להקשות אמאי לא אמר מיד כלאי הכרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' ונ"ל ליישב משום שיש שני עניני כלאי כרם זרוע מעיקרו וזרוע ובא זרוע מעיקרו היה לו שעת הכושר זרוע ובא לא היה לו שעת הכושר וא"כ כשתאמר כלאי כרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' איכא למיפרך מה לכלאי הכרם כגון זרוע ובא שלא היה לו שעת הכושר ועכשיו שהוא בא ליוכיח נגד חמץ שאינו עונש כרת אם תבא למיפרך מה לכלאי הכרם שלא היה לו שעת הכושר כגון זרוע ובא כו' אז אומר אדרבה כלאי הכרם זרוע מעיקרו יוכיח שהיה לו שעת הכושר ודו"ק ומה שהקשו התוס' שנילף מערלה שהיתה לה שעת הכושר כו' ולא אמרינן הא איכא אידך ערלה כו' היינו משום דאתי בק"ו וליכא למיפרך מידי היכא דאתי בק"ו אפילו אתא מחד ענינא ודו"ק. (עיין במהרש"א):
תוס' בד"ה כלאי הכרם כו' ערלה תוכיח ומשני כו'. נ"ב פי' משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שהן גידולי קרקע משא"כ בבשר וחלב ואע"פ שהוא פירכא כל דהו על מה הצד פרכינן אבל כל היכא דלא הדר דינא אפי' אתא מתלתא לא פרכינן פירכא כל דהו וק"ל:
בד"ה הואיל והיתה כו'. נ"ב לשון תוס' בפרק כל הבשר והיתה להם שעת הכושר קודם השרשה הקשה רבי משה כהן דבפרק קמא דמנחות אמר אי ממשקה ישראל ה"א היכא דלא היתה להן שעת הכושר דומיא דערלה וכלאי הכרם והכא משמע דהיה להן שעת הכושר וי"ל דהתם איירי ביין שעושין ממנו נסכים למזבח דבעי שיהא ממשקה ישראל ואותו לא היה לו שעת הכושר דמה שגידל אחר זריעת הכלאים. הוא אוסר ואותו לא היה לו שעת הכושר ומה שגידל קודם מותר ואינו נאסר כשהוסיף מאתים אלא משום

תערובת שנתערב עם מה שגידל אח"כ והגרעינין שנזרע הוא דהיתה לו שעת הכושר ודו"ק:

דף כו.

גמ' ושמו אצל המזבח שלא ימעלו בה אחרים אלא שיהא כולו אצל המזבח משום דהוי תרומת הדשן כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:

דף כו:

תוס' בד"ה חדש יותן כו' הקשה הר"ר אהרן לר"י. נ"ב צ"ל לר"י או פי' לר"י דאי לרבי ממש קאמר הא אפילו לרבנן קשה דלא פליגי ארבי אלא משום דאין האיסור בעין כדפרישית לעיל והגחלים אינן אסורים כמו האפר אבל הכא אף הגחלים מוקצים הן כמו שמסיק ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף כז.

רש"י בד"ה דאחר אחרון כו' ואפילו קדם וסילק את האיסור נמחק:
תוס' בד"ה עד שיהא כו' דהא בפרק בתרא כו'. נ"ב אבל אין להביא ראיה מזה דאי הוה אף בהיתר כדי להחמיץ א"כ הוה זה וזה גורם וקשרו רבנן משום דלא נקל זה וזה גורם אלא היכא שאי אפשר לגרום לחד בלא חבירו אבל הכא מאי חזית דהאי דהיתירא קגרם דילמא האי דאיסורא נגרם ומש"ה אסור ועל כן צריכים להביא ראיה ממקום אחר. ותימה שהתוס' בסוף פרק כל הצלמים פירשו דאיירי אפי' יש גם בהיתר כדי להחמיץ אפי' הכי אסורה ע"ש ודו"ק:

דף כז:

גמ' לרבנן דשרו בקמייתא מאי. נ"ב תימה מאי קמבעי ליה ממ"נ אי איירי בעצי הקדש שמועל בו א"כ יצא מיד לחולין ואי איירי בכה"ג שאינו יוצא לחולין כגון עצי שלמים או במזיד א"כ פשיטא שנאסר הפת אפי' לרבנן דהא לא פליגי לעיל אלא משום דלא חשוב האיסור בעין שהשלהבת באה מן הגחלים שהן מותרים והכא גבי הקדש שאסור אפי' האפר א"כ הוי האיסור בעין ממש ופשיטא דאסור ונ"ל דלא מיבעי ליה אלא באפה את הפת בתנור חדש שלא הותץ ובתנור ישן שלא הוצן דהוה ליה זה וזה גורם ורבנן קשרו (בקמייתא) גבי הקדש מאי וקפסק רב חסדא דיש להחמיר ואע"פ שאין כאן גחלים ולא אפר אלא חום התנור לבד ודו"ק ומש"ה נ"ל דקאמר בקמייתא מאי כלומר בדין הראשון

השנוי בברייתא דהיינו דין תנור כו' לאפוקי אפה בו את הפת דאיירי באבוקה כנגדו או בשלה ע"ג גחלים דפשיטא דאסור לענין עצי הקדש כדפרישית ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כח.

רש"י בד"ה סדני צ"ל סדנא:

בד"ה ים המלח הנקראת מי"ר בטיא"ה אין ספינה כו' כצ"ל:

בד"ה לא ממאסה צ"ל לא ממסה:

תוס' בד"ה איפכא מסתברא כו' כיון שרבה משוה אותה. נ"ב. פירוש שהרי אינו מחלק בין חמץ לע"ג אלא בין ים המלח לשאר נהרות ודו"ק:

בד"ה עבודת כוכבים כו' ולפי זה לר"י בשאר נהרות כו'. נ"ב וקשה לי מנין לו כל זאת דילמא אף בים המלח בעי שחיקה אבל מכל מקום אף בשאר נהרות מהני שחיקה מכח קרא דויזר וגו' ובאמת שהתוס' גופא מפרשים שם בפרק כל הצלמים דלרב יוסף בעי שחיקה אף בים המלח ומכל מקום מהני שחיקה אף בשאר נהרות אם# לא רבנן דפליגי על ר"י הוא דסברי דלא מהני שחיקה בשאר נהרות מטעמא שמגדל צמחים על ידות הנהר ודו"ק:

בא"ד דעבודת כוכבים היינו ים המלח. נ"ב ומש"ה פריך שפיר שחיקה קשה לרבה שהרי הוא סובר סתם ים גבי ע"ג הוא ים המלח ואפ"ה משני דלאו דוקא בכל מקום סבר רבה דסתם ים הוא ים המלח ולפעמים אשכחן נמי ים דאיירי בשאר נהרות ועוד אין חידוש אי איירי סתם ים דר"י בים המלח דומיא דרישא גבי צורת לבנה וצורת חמה כו' ודו"ק א"נ משום דהכא קתני היה הולך בספינה כו' וסתם ים המלח אין ספינה עוברת בו וק"ל:

דף כט:

רש"י בד"ה להא שמעתא כו' ישראל ובהא כו' הד"א:

דף ל.

ברש"י בד"ה אמר רבא כו' שמעינן מינה חלב שנפל כו'. נ"ב נ"ל שיש בה שומן אבל בשר וחלב ב' מינין הן כמ"ש הא"ז ולית פלוגתא בזה אלא שהרא"ש כתב במסכת חולין דשומן וחלב מין במינו הוא וברוב ספרים כתוב בפירש"י חלב שנפל לקדירה במינו אוסר במשהו כו' דמשמע להדיא דלא איירי אלא במינו ממש וכדפרישית:

תוס' בד"ה אמר רבא כו' דבר שבמנין ואסורי הנאה. נ"ב פירשו התוס' לשם כגון שנתערבה חבית של יין נסך באלף חביות של היתר ואמרינן לשם האי תנא סבר דבעי

תרתי כו' ומ"מ לענין פסק הלכה לא בעינן תרתי אלא אפי' לא הוי דבר שבמנין אוסר במשהו כגון טיפת יין נסך כו' והרא"ש מפרש לשם דלענין נתערב יבש ביבש הוא דבעי תרתי וכן הלכתא ע"ש:

בד"ה דילמא אתי למיכליה כו' ולפי זה דגים שנתבשלו בקערה כו'. נ"ב והרבה מן הגאונים אסרי יותר עלו בצלי מן נתבשלו ועיין בשערים:

דף ל:

תוס' בד"ה והלכתא כו' ועוד יש לחלק כו'. נ"ב לכאורה יראה דאין פירושו דבאיסורא בלע לחוד סגי דניבעי ליבון מאחר שלא היה תשמישו ע"י אור אלא הכי פירושו א"נ אפי' בסכין גדול לא בעי ליבון אלא כשבלע איסורא וכן דעת הר"ן אכן הסמ"ג שהוא מדברי התוס' כתב שאפי' בקטנים לחתוך בהן רותח בעי הגעלה פי' כשבלע איסורא ודו"ק:

בא"ד והא דמצריך להו כו'. נ"ב פי' דלא תימא סוגיא דעבודת כוכבים היא אליבא דרב אשי דבעי ליבון ודו"ק:

בד"ה התורה העידה כו' וי"ל דכלי נחשת כו'. נ"ב ונראה לפרש דמאחר שהתיר הכתוב כלי נחשת במריקה ושטיפה ובכלי חרש לא התיר ש"מ דטעם משום בליעה הוא דזה יוצא מידי דפיו וזה אין יוצא מידי דפיו ובישול בלא בלוע טעון שבירה בזה סברא לומר לפי שהחמיר בו הכתוב לחושבו כבלוע עכ"ל התוס' בזבחים וצריך קצת פירוש לפירושו מאחר שראינו שלכלי נחושת מועיל מריקה ושטיפה א"כ אנו רואין שהחומרא אינה מחמת קדשים אלא שהחמיר הכתוב בכלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם והאיסור לעולם עליו וא"כ בכלי חרס אינו תלוי האיסור בטעם הבליעה לחוד ודו"ק וכך הוא דעת התוס' דהכא וק"ל:

דף לא.

רש"י בד"ה ישראל שהלווהו כו' אם נהנה ממנו. נ"ב דאי לענין בל יראה ובל ימצא לא הל"ל אחר הפסח אלא בוודאי לענין הנאה איירי וסבירא ליה להאי תנא פשיטא דאינו עובר בבל יראה דשמא יפדה העובד כוכבים ואפי' כשלא יפדה אחר הפסח מ"מ ספק היה בתוך הפסח וס"ל דאין אומרים שיהא עובר למפרע בבל יראה אבל לקמן בברייתא דעובד כוכבים שהרהין פורני כו' לא הזכיר שם אחר הפסח בוודאי איירי לענין שיעבור בבל יראה וס"ל דשפיר עבר למפרע א"כ האי תנא רבותא קמ"ל דאפי' לענין הנאה אינו עובר וכ"ש שאינו עובר לענין בל יראה אבל מ"מ תימה לפי מה דמסיק דפליגי אי ישראל

קונה משכון מן העובד כוכבים וא"כ לפי זה אינו תולה במה שפודה העכו"ם או לא דאי קונה המשכון עובר הישראל אפי' פדאו העכו"ם וא"כ לפי זה לא הל"ל למימר אחר הפסח שהרי אין חילוק בין תוך הפסח לאחר הפסח ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף לב.

תוס' בד"ה דבר הראוי כו' וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש כו'. נ"ב פי' להיות עכשיו קודש וחמץ בפסח אינו ראוי להיות עכשיו קודש אם לא היתה תרומה כבר והשתא פריך שפיר הלא אף היא ראויה להיות קודש ולהקדישה עתה דלא אמרו דברי הכל אינו קדוש אלא דאחמין במחובר שלא היה שעת הכושר כו' ודו"ק:
בא"ד דאין כאן נתינה. נ"ב פירוש לכהן משום תרומה ובתרומה כתיב תתן לו וממילא ממעיט ג"כ לתרומת חמץ בפסח שאכל שאינו משלם שהרי אם לא היתה תרומה לא היתה ראויה להיות קודש וליתנה לכהן משום תרומה וק"ל (עיין במהרש"א):

דף לב:

גמ' פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח נמחק. ונ"ב דל"ג הכא דהא מיבעי ליה לגופיה שלא ישלם אלא דבר הראוי להיות קודש אלא דממילא שמעינן שאף הנאכל בעינן שיהא ראוי להיות קודש וממעטינן מיניה תרומת חמץ בפסח אבל הכא לא איכפת לן בזה אלא דצריכנא לגופא וכן יראה מן התוס' ודו"ק. רש"י בד"ה והלא דין כו' קרא הס"ד:
בד"ה וא"ל כו' מעיקרא דקתני מעילה כו' כצ"ל:

דף לג.

תוס' בד"ה תתן לו כו' נפקא לן מונתן לכהן כו'. נ"ב ואף שפירשו התוס' לעיל בהפוך הדף למאן דס"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה יליף מתתן הכתוב בתרומה כדפרישית לעיל ולא מן ונתן כי מן ונתן לא נוכל למעט אלא דבר שאינו ראוי להיות קודש אם לא היה תרומה וחמץ בפסח גופא מנין שאינו קודש מאחר דלא דרשי לו ולא לאורו מ"מ נראה דשפיר יליף מדכתיב ונתן ואשמעינן דבר הראוי להיות קודש ולמאי אתא למעוטי אם לא שממעט דבר שאינו ראוי להיות קודש כגון שהוא אסור בהנאה וא"כ חמץ בפסח שהוא אסור בהנאה נמי בכלל ושמעינן ממילא שחמץ בפסח אינו ראוי להיות קדש אבל לר"י דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה בוודאי אינו ממעט בכלל ונתן דשמא בא למעט שאר איסורים שאסורים בהנאה וא"כ מנין שאינו קודש ומה שהתוס' לעיל לא פירשו אלא האי מילף דתתן לחוד ולא הזכירו ונתן את הקודש משום שבאותו דיבור רצו לתרץ

דלר"א בן יעקב ס"ל אפי' בחמץ שהיה לו שעת הכושר אינו ראוי להיות קודש וזה לא נוכל למעט מונתן את הקודש דשמא לא בא למעט אלא החמיץ במחובר כמו תתן לו ולא לאורו שהרי אינו מבואר להדיא בקרא שתלוי באיסור השוה לחודיה ודו"ק אבל בדבור זה לא כתבו אלא דלשאר תנאים לא איצטריך למידרש לו ולא לאורו ויכולין למידרש שאינו קודש מונתן כמו מלו ולא לאורו ודו"ק היטב:

בא"ד דברי הכל אינו קדוש כיון דסבירא להו כו' כצ"ל:

דף לג:

רש"י בד"ה קסבר משקין כו' עליו מעולם ואין צירוף חבירו עמו שאין זג זה נוגע למשקין שבחבירו כצ"ל ונ"ב מצאתי בשני פרושים מדויקים:

דף לד.

רש"י בד"ה שפיר כו' מעליהן הס"ד:

בד"ה ששם זורקין כו' בקרן מערבית דרומית למטה. נ"ב פי' למטה מחוט הסיקרא כדאיתא בזבחים פרק קדשי קדשים:

תוס' ד"ה טהרו כו' אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' שלא לאכול חוץ לירושלים אפי' גידוליו ומ"ה הקשו בתוס' שהיה לו לומר אף לכהנים וק"ל:

בא"ד דגידולי תרומה שרי לזרים. נ"ב והכי פירושו לענין מעשר ובכורים אמרינן שגידול שלהן כמותן אבל גידולי תרומה הרי היא נעשית חולין גמורין דאי אסורים לזרים א"כ מה מעלה במעשר משא"כ בבכורים והרמב"ם פי' לשם דה"ק גידוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה אסורין הגידולין אפי' בירושלים וזרים נקט משום בכורים ובהמה משום מעשר ואפשר שהתוס' היה נראה להם דוחק לחלק ולפרש חד אמעשר וחד אבכורים ומ"ה פירשו בתחלה דקאי אמה שלמעלה מלאכול בירושלים ולפי זה קשה דהל"ל אף לכהנים ומש"ה כותבין אח"כ ונראה דזרים דכתב הוא עכו"ם וקאי שפיר אף אמעשר וכפי' הרמב"ם ולפי זה לא יהיה קשה לישנא דאף וק"ל. אבל מה שכתבו התוס' וכן משמע בירושלמי הוא תימה שבתוס' רבינו שמשון מביא כל הירושלמי ולא הזכיר זה ובעבור שפירושו דחוק ע"כ לא הבאתי אותו שלמה לורי"א (עיין במהרש"א):

בד"ה פסול הגוף כו' במקום התורפה נראה בעיני הגלוי וההפקר:

דף לד:

רש"י בד"ה ר' יהושע כו' אין דם יוצא כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה אא"ב כו' דבר אחר הוא חשבינן ליה כו' כצ"ל:
בד"ה הכא דנגעו כו' הקדישן שקרא להן שם תרומה טהורין כו' מעלה הקדישן כו' כצ"ל והד"א:

דף לה:

תוס' בד"ה מי פירות כו' אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה כו'. נ"ב ואמאי חשיב התם במתני' חמץ דגן גמור ע"י תערובות שהרי בסיפא נקט אותן שהן משום חמץ נוקשה וכן כתב הסמ"ג להדיא שג' הן חמץ דגן גמור ע"י תערובות כגון כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וכל אינך הן חמץ נוקשה:

דף לו.

גמ' עיסה שנילושה ביין ושמן כו. כצ"ל:

דף לו:

גמ' אלא בפת הדראה. נ"ב פירש הרי"ף ז"ל בפת סובין ונקרא פת הדראה שנטלה כל הדראתו ולא נראה דהא אמרינן לקמן דיוצאין בפת נקיה והדראה ובודאי שאין יוצאין ידי מצה אלא בלחם שחייב בחלה כדתנן במס' חלה חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן ניטל סובן ומורסנן מתוכן וחזר לתוכן פטורין מן החלה לפיכך פירש הרמב"ם ז"ל שהדראה מלשון הכנה והדירה שבתבואה שאמר במס' פרה והיא התולעת שנעשית בתבואה והתבואה הנאכלת ממנה נקראת דראה ע"כ לשון הר"ן:

דף לז.

רש"י בד"ה אם אמרו והתירו עובי טפח הס"ד:
תוס' בד"ה וב"ה מתירין טעמא דב"ה כו'. נ"ב והתוס' במסכת ביצה לא פירשו הכי אלא בכדי צרכו איירי ומשום טרחא יתירא וכן פירש הר"ן ע"ש:

דף לז:

תוס' בד"ה דכ"ע כו' ואמר רבי יוחנן ובלבד כו'. נ"ב כלומר בהא מודינא לך אשר"י:

דף לח:

רש"י בד"ה שאינה נאכלת כו' והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב בספרים מדוייקים אינו וטעות הוא להדיא ובס"א ראיתי שכתוב בתחלה פירוש זו דכשלא נשחט הזבח ס"ל לרב יוסף דיוצח בהן כו' עד סוף הפשט ובסוף כתיב אבל זה לשון הספר ועיקר וכן שמעתי והיכא דלא נשחט עליהן הזבח דעכשיו יש לה היתר כל ז' כו' שלמה לוריא:

דף לט.

גמ' ר"מ אומר אף עסווס וטורא ומר ירואר א"ל ר"י עסווס וטורא אחד הוא ומר זה הוא ירואר תנא דבי כו' כצ"ל. ונ"ב כך היא הגירסא ברוב הספרים וכן הביאו בערוך בערך טורא אכן בס"א מצאתי וז"ל עסווס וטורא חד הוא ומר הוא וזהו מר ירואר ע"כ:

שם מה מצה מינין הרבה כו'. נ"ב והאמת שמכוון הדבר כמה מינין שיש במצה דהיינו ה' מיני דגן כך ה' מיני מרור במתניתין:

רש"י בד"ה אלו ירקות כו' חובתו הס"ד:

בד"ה ערקבלין כו' אצוותא חרזיתא כו' כן צריך להיות. נ"ב ונקרא חרזייתא לפי שתכופין הרבה יחד כמחרוזות וטעם מרור יש בו לשון רש"י בעירובין:

דף לט:

גמ' ויניח על מכתו בפסח מפני כו' כצ"ל. ונ"ב כן הוא בס"א וגירסת הרי"ף וכן בפרק הנושא במסכת כתובות ושם פירשתי ע"ש:

רש"י בד"ה ואע"פ שמים טופחין כו'. נ"ב פי' הרא"ש דלאו מים ממש אלא ר"ל זיעה קאמר ע"ש:

בד"ה דילמא לא כו' ומחמצת בתבשיל וכשהוא טורפה כו' וכצ"ל. ונ"ב אין לפרש דאפילו היה נותן בתחלה ברותחין אפ"ה אח"כ מחמיץ בקערה ולא דמי לחלוט שמחליט שהרתיחה מבטל כח החימוץ מיד אבל הכא שכבר נתייבש אלא שאינו מתייבש יפה א"כ ג"כ אינו נחלט ויכול אח"כ להחמיץ בקדרה כי אין זו סברא ועוד לישנא דטורפה אינו מיושב והל"ל וכשהוא מערה לקערה ע"כ נראה דטעות סופר הוא והכי הוא שכשהוא טורפה כו' כלומר למה הוא מחמיץ בתבשיל לפי שכשהוא טורף הקמח עם מים או ציר מתחלה בקערה טרם שנותן לקדרה הוא מחמיץ וכן מצאתי בספרים אחרים:

דף מ.

רש"י בד"ה ציריה סדק כמו טייליא חריפא. נ"ב הוא מין יין חזק המבקע נודות שכנוס בתוכו:

בד"ה אמר רבה גרסינן כצ"ל והס"ד ונ"ב וברי"ף גריס רב:

בד"ה לאבא רבה הכי קרי ליה לשון רבנות מאן דצאית ליה לאבא יאכל כו' כן הוא בס"א והכל דבור אחד:

בד"ה בתר דנפק רבא מבי מדרשא הס"ד:

דף מ:

תוס' בד"ה האלפס כו' בלע בתמיה נ"ב מבואר בביאורי הסמ"ג שלי. בד"ה רבא מחו כו' בסופו לידי חמוץ כל כך. נ"ב ובאשר"י כתב בהאי לישנא שאינה באה לידי חמוץ ואפ"ה הלשון מגומגם שאפילו יבא לידי חמוץ הא אין איסור חמץ אלא מה' מיני דגן לבד וצ"ל דה"ק מאחר שאין דרכן לבא לידי חמוץ מש"ה לא גזרי' אטו שאר קמח דלא אתי לאיחלופי לפי שאינו בדומה וק"ל וכן משמע קצת באשר"י ע"ש והרי"ף פי' חסיסי הוא קמח הבא ממצה אפויה כמו שאנו עושין ע"ש:

דף מא:

תוס' בד"ה א"ד כו' כי אם צלי אש לא אתא אלא לעשה כו'. ונ"ב א"כ משמע להדיא דלרבא לא לקי אחי ואחמי טבריא וכן כתבו להדיא בפרק המקבל ותימה הא רבא גופיה אמר לעיל דלקי אחמי טבריא משום כי אם צלי אש והתוס' גופא הקשו לשם מהא דאמר רבא גבי חמי טבריא ולא תירצו כלו' וצ"ל דלפי המסקנא מוכרחים לומר דרבא אליבא דרב חסדא הוא דמשני ולי' לא ס"ל ורב חסדא הוא דס"ל דכי אם צלי אש אתא לרבויי חמי טבריא ולא כרבא ומ"מ צ"ל דרב חסדא מודה בחי ולא מוקי ריבוי דקרא כי אם על חמי טבריא דמסתבר טפי וא"ל דרב חסדא לא ס"ל כהאי ברייתא ופליג כי הברייתא אתיא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות כמו שפירש"י זה אינו שהרי התוס' הקשו שם על מה שפירש"י הכא דאתיא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות והקשו א"כ תקשה מינה לאידך מאן דאמר כו' ופירשו דברייתא אתיא ככ"ע וכמו שפירש"י כאן ומשום הכי צריך אני לחלק ולומר דרב חסדא לא פליג אברייתא ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה שאין ת"ל כו' משום דסמכי לנא ומבושל כצ"ל:

בד"ה א"כ כו' לא חש לדקדק בלשון כו'. נ"נ פירוש בכל ענין שיכול לשנות הוא משנה כדי שלא נטעה ונאמר ג"ש הוא אלא בודאי להכי כתבום כדי לאפנויי ודו"ק:

דף מב.

גמ' לא נאמר בדברים כו' כצ"ל. ונ"ב פי' כאלו נכתב לא באותן הדברים ר"ל כאלו נכתב שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אבל תמימים לא תעשה נדבה ובי רב אמרי שהקב"ה אמר למשה אמור להן לישראל שיש כאן אזהרת לאו בכל הדברים האמורים וק"ל:

תוס' בד"ה ואלו עוברין כו' האוכלין ועוברין היינו כו'. נ"ב פירוש אפילו לריב"א דמדקדק מלשון עוברין מ"מ אין ראיה וק"ל ובס"א גרסינן פי' האוכלין כו' א"כ הוא כפשוטו שמפרש הלשון כריב"א וק"ל:

בד"ה ר"א כו' משמע דמודה לת"ק. נ"ב פי' והת"ק סבר להדיא דאף בנוקשה חייב כגון זומן של צבעין והדומה לו ואין להקשות א"כ מאי מוסיף את"ק די"ל דת"ק תנא דגן גמור ע"י תערובות או נוקשה בעיניה והוא הוסיף נוקשה ע"י תערובת וכן פירש הר"ן (עיין במהרש"א):

דף מב:

גמ' דצבעי בהו לבא כצ"ל. ונ"ב פי' צובעין בו עורות אדומים ואותו הצבע קרוי לבא וכן פירש"י להדיא בריש השוחט גבי השוחט וצריך לדמו כו':

רש"י בד"ה פרורא דאושפכי ולקמיה מפרש כו' כצ"ל והשאר נמחק:

בד"ה טיפולן כו' עניים ומטיפולן של כו' כצ"ל:

דף מג.

גמ' והאוכלו במ' אתאן לר"מ כצ"ל. ונ"ב אבל ר' יהודה פוטר אפי' שיאור שלו ממלקות כדלקמן במתני' (דף מ"ט) ע"ש:

רש"י בד"ה התם נמי גבי כרת כצ"ל והס"ד:

דף מג:

תוספ' בד"ה כמאן כר"א כו' אלא לרבות מקצתו כו'. נ"ב והיינו כזית איסור אליבא דרבא ודו"ק:

בא"ד שאינם מעורבים יחד כו'. נ"ב אבל מ"מ נראה דבכ"ש גבי תערובות שיש בו כזית אפילו אינו בכדי אכילת פרס דהיתר מצטרף לאיסור ומשום הכי פריך לקמן גבי כותח

אלא מאי משום דהיתר מצטרף לאיסור ס"ס אמאי פליגי רבנן עליה כו' ומה שמסיק לעיל גבי שאור מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל אלמא דגרע עירובו היינו לענין הלאו של הקטרה דשמא לא אסרה תורה הקטרת שאור אלא כשהוא בעין ולא בתערובות אבל לענין איסור אכילה בודאי מכל שכן דהיתר מצטרף לאיסור גבי כזית תערובות ודו"ק:

דף מד.

גמ' אלא הנח לכותח הבבלי כו'. נ"ב אליבא דרש"י הכי פירושו לדידך קשה אמאי פליגי רבנן כו' אבל לדידי דאמינא משום כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אבל אין היתר מצטרף לאיסור בכל התורה כי אם בנזיר א"ל דפליגי עליה משום דהנח לכותח הבבלי כו' ודו"ק תוס' בד"ה מקום מגעו כו' בזמן שאין גוש בקערה כו'. נ"ב ומ"מ איירי שנתערב קצת עד שבלעה כמו שכתבו התוס' לעיל ע"ש:

דף מה.

תוס' בד"ה משום דהוי כו' דר"ע דריש כל בפרק התערובות כצ"ל:

דף מה:

תוס' בד"ה כופת כו' לתקן אלא לקלקל כו'. נ"ב פי' שעשה בו שינוי מעשה לקלקלו ומ"ה ת"ק סבר אפילו יחדו לישיבה ואף טחו בטיט ועשה בו שינוי מעשה הוי לתקנו ולא לקלקלו ומ"ה לא בטיל ורשב"א סבר בכל שינוי מעשה יכול לבטלו ודו"ק. והא דיחדו לישיבה איירי עכ"פ שעשה בו שינוי מעשה וכן הוא בפסקי תוספות (עיין במהרש"א):

דף מו.

רש"י בד"ה גבל המגבל כו' טמאין עד ד' כו' הד"א:
בד"ה כיצד מפרישין כו' להאכילה לכלבים. נ"ב פירוש לכלבים של כהן וכן הוא בס"א להדיא ונ"ב עוד פירוש וה"ה שאין מבערין אותה בכה"ג בי"ט ליתנה לפני כלבים דדוקא בחול שרי אבל בי"ט הרי זה ביעורו ואסור וכן מצאתי בפי' אחר להדיא אבל רבינו נסים פי' כל מאכל הראוי לאדם גבי תרומה אין נותנין לפני כלבים ע"ש:
בד"ה ר"א כו' חלה הס"ד (עי' במהרש"א):

תוס' בד"ה עד שתאפה כו' אי איכא כ"ג שרי כו' נ"ב והסמ"ג כתב כ"ג שטבל לקריו א"נ ע"י ביטול ברוב וכן באשר"י וכל זאת בחלת חו"ל אבל מתני' איירי בחלת א"י ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף מו:

רש"י בד"ה טובת הנאה דבר מועט דתניא כו' לו ר"א כו' ברישא ורבי יהושע כו' הד"א:
בד"ה לא דכ"ע כו' קא מיפלגי ר"א כו' הד"א:
בא"ד דכל חדא וחדא איכא למימר כו'. נ"ב לפי לשון של רש"י שלנו צ"ל דרש"י סבר השתא לפי גרסת הספרים דמפרש דפליגי בהואיל ואי בעי מיתשל דהיינו לענין איסור חמץ ולא קאמר תלמודא דפליגי בהואיל לענין איסור אפיה בי"ט כדאמר רמי בר חמא לקמן אלא בודאי תלמודא ס"ל השתא דלא אשכחן הואיל אלא האי לחודא דאי בעי מיתשל אבל לענין איסור אפיה שרי בלא הואיל אלא משום דכל חדא וחדא כו' וכן פירש רש"י לקמן דהאי שריותא שייכא בלא הואיל וק"ל אבל האמת שרש"י מפרש לקמן דלא גרסינן הואיל ואי בעי מיתשל אלא בהואיל דאפיה דאי בעי בצע מכל חדא וחדא פליגי כו' ע"ש:
בד"ה משום הפסד כו' בלא שחיטה אבל כו' הד"א:
תוס' בד"ה הואיל כו' וקשה לרשב"א לפירושו כיון כו'. נ"ב כדאיתא לעיל בפרק כל שעה להדיא ומה שאמר וקשה לפי' ר"ל דסבר שאם בצע מכל חדא וחדא הוא היתר גמור בלא הואיל ואדרבה אי מפריש חדא חלה אכולה אינו שרי אלא משום האי הואיל דאי בעי בצע מכל חדא פורתא כו' א"כ לא נעשה ע"י הואיל כלל כדלעיל ומ"מ לפי האי ועי"ל דלעיל לא קשה מידי ודו"ק:
בא"ד וכן משמע בפסק שלו כו'. נ"ב פי' דבעי צירוף סל אפילו היה בהן כדי חיוב חלה זה אינו נראה דלא בעינן כו' (ועיין במהרש"א):

דף מז.

גמ' דוחה את י"ט מאי איכא למימר כו' כצ"ל ונמחק ואינו דוחה את יום צום:
תוס' בד"ה ומוקדשין נמי נמחק נמי:
בא"ד ובחנם דחק דבשור כו'. נ"ב פירוש לפי מה שמפרש דאיירי במעילה אלמא דלא קשה הרי איתא בשאלה ולא נשמר מקושית התלמוד דמכות א"כ בחנם דחק לפרש דאיירי בשור בכור אלא ה"ה בעולה או בחטאת ודו"ק:

בא"ד דלא חשיב אלא הנך לאוי כו'. נ"ב וליכא לפרש דלא חשיב לאו דמעילה משום דאיתא בשאלה זה אינו דא"כ תלמודא דהתם דפריך וליחשב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש כו' עד דמשני מידי דאיתיה בשאלה לא קחשיב כו' למה לא הקשה מיניה וביה ולחשיב נמי מעילה שהרי מוקדשין קאמר וק"ל:

בא"ד מפרש ר"י דחשיב תרי לאוי. נ"ב והשתא הא דקתני והן מוקדשין לאו דוקא קאמר אלא אחד הקדש והשני אף חולין תוס' דמכות (עיין במהרש"א):

בא"ד דאיתקש לצבי ואיל. נ"ב זהו לפירוש התוס' אבל רש"י מפרש משום דחולין ומוקדשין מעורבין בו חולין שמותר לאכלו חוץ לפתח עזרה ומוקדשין שאסור בעבודה כו' ע"ש:

דף מז:

גמרא ואת אמרת לן (א"ל) עלה שה ולא הבכור אחת ולא כו' כצ"ל:

בד"ה ושביעית כו' אינו לוקה מוקי הך כו' כצ"ל:

בד"ה כתישה כו' וקשה לר"י כו'. נ"ב הוא תלמידו של ר"י רבו של רבי משה מקוצי או חתנו של רש"י והוא ריב"ן:

בד"ה שה ולא הבכור כו' משום כל שממנו לאשים. נ"ב פירוש כל מה שאתה מקריב ממנו קצת לאשים כגון בני מעים והאליה והדומה כל השאר שהוא נאכל הוא בבל תקטירו ועובר עליה כמו שעובר על שאור ודבש והכא איך ראוי להקריב מן בכור עולה שכולה כליל הרי כל הבשר הוא בבל תקטירו שהרי מן הבכור אין מקריבין אלא האימורין ודו"ק וע' בפ' באות מצה:

בא"ד דכתיב ביה שה תמים. נ"ב א"כ קרא שיבא פסח מדבר שיכול להיות אחת פי' נקיבה דהיינו חולין ולא בכור ושה אחת כתיב ונכתב עוד בצדו פי' אע"ג דקרבן פסח זכר הוא דכתיב זכר תמים כו' מ"מ כתב שה אחת כלומר שיקרבנו מן החולין שהיא אחת דכל נקיבה חולין היא עד שמקדישין אותה כן יבא הפסח לאפוקי מה שקדוש כבר דהיינו בכור שהוא זכר ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף מח.

רש"י בד"ה דלא חזי כו' שאין דרך לבצוע מכל אחת. נ"ב ותימה יבצע מאחת ויצרף על ידי סל ויפריש על ידי כולן ואין צריך לשום הואיל וצ"ל מאחר דמצוה להפריש חלה שלימה שחלה לשון עוגה הוא וכן כתב במהרי"ל וא"כ כשאינו רוצה לעשות המצוה כהלכתה ולהפריש מכל אחת בלא צירוף סל אזי מפרישין עוגה שלימה ודו"ק:

דף מח:

גמ' ג' נשים עוסקות בבצק אחת צ"ל כאחת. ונ"ב בס"א אינו:
רש"י בד"ה ואיזהו שיאור שפטור כו'. נ"ב לא דק בלישניה דהא אינו פטור כדלעיל בריש פירקין שהוא באזהרה לר"מ והכי הל"ל ואיזהו שיאור שפטור מכרת וק"ל:
תוס' בד"ה מה שחיטה כו' דאי אפשר לעשותה מבערב נ"ב ותימא הדרא קושיא לדוכתא דילמא שאני התם משום דאי אפשר כו' ומה חילוק יש כשהוא מדבר לדבריהם או לדברי עצמו ונ"ל דהכי פירושו דר"א אומר לדבריהם פי' מאחר שאני מתיר כל המכשירין אפילו מלאכה גמורה ואפשר לעשותן מן התורה בלי ק"ו א"כ נהי שאתם חולקין עלי במלאכה דאורייתא בשבות דרבנן היה לכם להודות לי מצד הק"ו ולא למיפרך מידי מאחר שיש לי לימוד דאפילו במלאכה גמורה דשרי ודו"ק. (עיין במהרש"א) בא"ד וכ"ת דגמר מסוכה כו' נ"ב אבל ממילה ליכא למילף כלל לפי שנכרתו עליה י"ג בריתות כדפרשינן התם וק"ל:

דף מט.

גמ' וכ"ש שתורה וכהונה מעשרתן כצ"ל. ונ"ב פירש אם נושא בתו של תלמיד חכם והוא כהן וק"ל:
רש"י בד"ה ומאלמן את אשתו ומבקש לימודו וא"א כו' כן הוא בס"ח מדויקים:

דף מט:

גמ' וילבש צדיק. נ"ב יכין וצדיק ילבש איוב:
שם ורמינהו עד כמה הן מזמנין כו'. נ"ב ותימה לפי דעת המקשה דלא פליגי בקראי אדמפלגי בזימון לפליגי בסתם ברכת המזון למר בכזית ולמר בכביצה וצ"ע:
תוס' ד"ה וי"א כו' אינו חס דמכיר וכופר וכו' נ"ב משמע דאי ליכא מכיר אינו חשוד על שפיכות דמים והלא בהאי ברייתא דאין מכריזין על אבידתו משמע דאינו מכיר וכופר ואפ"ה קאמר ואין מתלוין עמהן בדרך וצ"ל דהכי פירושו אין מכרזין על אבידתו אבל אסור לגזלו דשמא אינו מכיר וכופר ואסור להתלות עמו בדרך [דשמא] מכיר וכופר ודו"ק שוב עייניתי באשרי שכתב דאפי' בע"ה שאינו מכיר וכופר ואע"פ שאינו חשוד על שפיכת דמים אפ"ה אין טוב להתלות עמו וא"כ לעיל במכיר וכופר אסור להתלות עמו ומסכן בנפשו ודו"ק:

דף נ.

גמ' עולם ברור ראית כו' כצ"ל. ונ"ב פירש הערוך מה שראית שם הוא הברור ע"ש:

דף נ:

רש"י בד"ה מן המנחה ט' שעות ומחצה כצ"ל. ונ"ב ותימה לפי זה למאי צ"ל התם מן המנחה הוא דאסור סמוך לא הלא ג' שעות וחצי מותר קודם המנחה וזה לא נקרא סמוך אלא חצי שעה מקודם כדלקמן בריש פ' ע"פ ועוד מאי סלקא דעתא דמקשה דפריך מאי איריא ערב פסח אפי' ערבי שבתות וי"ט כו' הלא ערב שבת ועי"ט מן המנחה הוא דאסירי שהוא ג' שעות ומחצה אחר חצות ע"כ נראה בעיני לפרש שטעות סופר הוא ומן המנחה פירושו סמוך למנחה גדולה שהוא חצי שעה אחר חצות והמקשה סבר דבחצי שעה לא דקדק כ"כ התנא ולא איירי ביה עד דמשני דאיכא חילוק חצי שעה בין חצות ובין המנחה ודו"ק וכן מצאתי בס"א. (עיין במהרש"א):
בד"ה אגרתא שכר רחים שמשכירין כו' כצ"ל:

דף נא.

גמ' קאתו ואמרי ליה לאביי כו'. נ"ב ברי"ף גריס אתו ואמרו ליה לאבוה והר"ן כתב אבוה דשמואל ועכ"פ אביי ט"ס הוא וק"ל:
שם אמר להו שווינכו ככותאי. נ"ב נ"ל לפרש דה"ק שווינכו ככותאי כלומר כמו שאסור להקל בפני הכותי שלא יקל יותר כך הוא מתיירא להקל בפניכם שמא תקבלו ותבאו להקל עוד יותר באיסור חלב מרוב חריפותכם ופלפולכם ודוגמא לזו בריש סנהדרין גבי רבי חייא ורב כשאמר לו לרבי בן אחותי ירד לבבל יורה יורה כו' ע"ש ודו"ק:
רש"י בד"ה רוחצין כו' דנימא מתוך שמצויין יחד כו'. נ"ב תימה אמאי צריך לטעמא הלא משמיע לנו דלא גזרינן אטו בעל אחותו כמו שגזרו אנשי כבול לקמן וצ"ל דס"ל דלא שייך למיתני היתר במה שלא גזרינן דמניין לנו לגזור גזירה מעצמנו אם לא שנמצא בדברי התנאים ומאנשי כבול אין ראיה שהחמירו על עצמן והוה מנהג שאינו חשוב וגם לא היו בעלי תורה כו' על כן מפרש רש"י דלא תימא לאיסור משום הרהור משכב זכר ודו"ק:
תוס' בד"ה עבדינן כוותייהו. לא עבדי כוותייהו כו'. נ"ב בס"א עבדי כוותייהו הל"ל כו' וכן ברבינו ניסים להדיא ע"ש:

דף נא:

תוס' בד"ה כל הספיחים כו' בפ"ק דמנחות מה למנחת העומר כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש דבעי למילף מק"ו שטריפה אסורה לגבוה וקרא דמן הבהמה להוציא את הטריפה ל"ל ומשני מנחת העומר יוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה ופריך מה לעומר שכן מתיר חדש ומשני בשביעית ופריך הלא מתיר ספיחים ומשני כר"ע כו':

בא"ד ותרווייהו אליבא דר"ע ורבנן כו'. נ"ב פי' דמשמע הא לרבנן דר"ע ליכא איסור דפליגי והא בודאי ל"פ אקרא דכלה כו':

בא"ד אמרת לנו לא תזרעו ומה שאנו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' כך רבנן מפרשי הקרא וכי תאמרו מה נאכל וגו' שכך אומרים ישראל להקב"ה אמרת לנו כו' וק"ל:

בא"ד ונשתהו עד לאחר הביעור. נ"ב פי' בשנה הח' והנראה בעיני שהוא מדברי התוס' והם הוסיפו על דברי רבינו נסים כי מוכרחים לפרש כך דאי איירי קודם הביעור למה ספיחי כרוב אסורים דהא ליכא איסור שביעית לגבייהו דדמי לאילן כדלעיל אלא דוקא אחר הביעור כו' אבל רבינו נסים גופיה דמפרש לקמן נמי האי שמעתא דאיירי בשביעית שנכנסת לח' ואינו מפרש כפשוטו כר"ת אלמא דס"ל דאי איירי בשביעית אף ספיחי כרוב אסורין ולית ליה האי סברא משום דדמי לאילן א"כ לא צריך לפרש דאיירי כשנשתהו עד לאחר הביעור א"נ הוא מדברי רבינו נסים ומשום הכי מוקי בנשתהו כו' כדי לאוקמיה דברי ר"ש דהתם אפילו אליבא דרבנן דפליגי אר"ע ודו"ק:

בא"ד והך דשמעתין איירי בשביעית כו'. נ"ב הוא מדברי התוס' וק"ל:

בא"ד דאסורין מדרבנן עד כדי שיעשו כו' ספיחי כרוב שאין כיוצא כו' כצ"ל:

בא"ד ולא משמע הכי. נ"ב הוא מדברי התוס':

בא"ד אטו איסורא וכולן אסורין ובגמ' דדמאי כו' כצ"ל:

בא"ד דפליגי עליה ליכא למיגזר. נ"ב ואע"פ דאיכא למיגזר נמי לרבנן משום שאר ספיחים דלאחר הביעור דאסירי אף לרבנן מ"מ י"ל דאיירי שלא הגיע עדיין זמן ביעור דזמן ביעור מושך בשנה שמינית במקצת פירות זמן ארוך יותר מחצי שנה אי נמי משום פירות דלית בהו ביעור כדלעיל לוף השוטה כו' והכי קתני כל הספיחים אסורים ומשום הכי בעינן לאוקמי כר"ע ולפי מה שפירשתי לעיל דאפשר מה שפירשו התוס' לעיל ונשתהו עד אחר הביעור אינו מדברי רבינו נסים אינו קשה כ"כ דשמא רבינו נסים ס"ל דליכא למיגזר אחר הביעור משום אתי לאחלופי דהכל יודעים שלאחר הביעור אסור הכל אלא אתי בקודם ביעור ומשום גזירת ספיחים ודו"ק. (עי' במהרש"א):

בא"ד פטור מן המעשר וכן הביעור. נ"ב פטור מן הביעור דאזלינן בתר חנטה ונחנט בששית ופטור מן המעשר משום דבשביעית יד הכל ממשמשין בה והוי כהפקר והפקר פטור מן המעשר גמרא פ"ק דר"ה:

דף נב.

רש"י בד"ה אלא איפוך כו' לא נאסרו רבי יהודה כו' הד"א:
תוס' בד"ה הכובש כו' ורבן גמליאל סבר ממשות כו'. נ"ב אפשר דרבן גמליאל לא דריש קרא כלל אי נמי דריש משום דאי לאו קרא הוה אמינא שהטעם היה אוסר כמו שאר איסורין משום הכי כתב קרא להיתר דדוקא מה שכלה אסור אבל מה שיש בשדה עדיין שרי אף שבלע טעם איסור וק"ל:

דף נב:

רש"י בד"ה רבי יהודה כו' דהוה נמי בההוא דרא. נ"ב פי' מדאמר בהאי לישנא רבי יהודה ולא אמר רב יהודה או רבי יהודה נשיאה אלא שמע מינה דדייק ואמר לישנא דמשתמע רב יהודה ומשתמע רבי יהודה וכן מצאתי להדיא בפי' ישן ודומה לזה בפ"ק דחולין דף י"ח גבי רב יהודה דספיקא דגברא גריס ובפ' אין עומדין פירש"י וז"ל כרחבה שהיה מדקדק בלשון רבו ואמר סטיו כפול היה ואע"פ שבלשון משנה קוראו איצטבא בפסחים וסוכה על גבי איצטבא הוא דקדק בלשון רבו ולא אמר איצטבא כפולה היתה ויש פותרין הא דרחבה מדאמר רבי יהודה דדייק ספיקא דרבוותא אי מדרב יהודה אי מדרבי יהודה וקשיא ליה בגוה טובא חדא דרחבה לא ראה רבי יהודה מימיו לא רבי יהודה בר אלעאי ולא רבי יהודה נשיאה ועוד כולהו אמוראי דייקי נמי לומר דבר בשם אומרו ועוד ל"ל מהא דדייק לישנא דשמעתא אלא ספיקי דרבוותא עכ"ל וצ"ע:
תוס' בד"ה עד שיכלה כו' עד שיכלה אחרון שבהר. נ"ב פי' וג' ארצות היינו הר ועמק ושפלה וק"ל:
בא"ד אלא ביהודה גרידא. נ"ב פי' לר"ש וק"ל:

דף נג.

בד"ה תקוע כו' תקועה אלפא לשמן כו'. נ"ב פי' ראשונה להביא ממנה שמן למנחות כמו אלפא שהיא ראשונה לאותיות של יון ערוך:
בד"ה מקולסין כו' כלי זיינו בצדו. נ"ב ובריש פרק כיצד צולין פי' רש"י מבואר יפה:

דף נג:

גמרא אמר ליה ההוא סבא ואיתימא כו'. נ"ב לפי מסקנת הסוגיא צריך לומר דהאי ואיתימא כו' הכי קאמר ומקצת בני אדם אמרו בשם רבה בר בר חנה כלומר טעו וסברו שרבה בר בר חנה אמר ישר וכן אמר רבי יוחנן משום שרבה בר בר חנה אמר דבר בשם רבי יוחנן דקצת שייך לזה וטעו כו' וק"ל:

רש"י בד"ה ר"ש דפוטר כו' ולא חייבי' משום כו' כצ"ל:

בד"ה זה עולא כו'. נ"ב בס"א אינו כל זה אלא עיקר מעלתו במה שהיה חושד לרבה בר בר חנה ואפילו הכי לא רצה לגלות לו בפני רבים וחזא בי' בישות וזהו מים עמוקים ונ"ל להגיה קצת לפי פי' שלנו והכי הוה שהבין מדבריו של רבי אבא ברבה בב"ח טעות וחזא ביה בישות כו' ודו"ק. תוס' בד"ה רבי שמעון כו' כדאמרי' במנחות והנסכים. נ"ב פי' אפי' הכי אמרי' לרבי שמעון דבטליה לדבריו הראשונים מאחר שאף בגמר דבריו הוא נתפס וק"ל:

דף נד.

תוס' בד"ה אלא בני כו' בבן אשתו של שעיר כתב קרא כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש והעולם היו סוברים שהיה בן של שעיר מאחר שאשתו הולידה ומ"מ לא יתכן שיכתב הקרא בן שעיר ולא היה בינו ונמצא דברי תורה פלסתר ח"ו אלא משום דבני בנים הרי כן כבנים ואשתכח דהוה בנו של שעיר ודו"ק:

דף נד:

גמ' על המטבע שיצא. נ"ב ס"א שאל"כ במה היו ענים מתפרנסין שאין להם עבודת שדה וכרם ע"כ:

רש"י אחר ד"ה מלכות חייבת צ"ל ד"ה ברייתא זו מצאתיה בבראשית רבה ולא כתיב בה ומלכות בית דוד מתי תחזור אלא במקום זה כתוב שם ואין יודע מה בעבורה של אשה והכי מסתבר וכולהו מפרש שם מקראי יום המיתה דכתיב כי לא ידע האדם את עתו יום הנחמה לעתיד שבן דוד בא דכתיב אני ה' בעתה אחישנה עומק הדין דכתיב כי המשפט לאלהים הוא שהרוב טועים בעומק הדין ואין לעמוד על בוריו ואין אדם יודע במה משתכר דכתיב זו מתת אלהים היא ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו דכתיב אני ה' חוקר לב בוחן כליות ואין אדם יודע מה בעיבורה של אשה דכתיב כעצמים בבטן המלאה כן הוא בס"א:

בד"ה לא למלאכה של יום עצמו משתחשך ואשמעינן ת"צ אסור ובט' באב שרי כצ"ל. ונ"ב משתחשך ותימה הא ת"צ גופיה אינו אסור במלאכה אלא ביום ולא בלילה ואולי ט"ס הוא משתחשך ואם אינו טעות יש ליישב דלענין ט"ב אם היה אסור במלאכה אף בלילה היה אסור דדוקא לענין תענית צבור הוא דדרשינן קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים דדוקא מזמן אסיפה הוא דאסור והיינו ביום אבל ט"ב שהוא מנביאים ואינו בכלל קדשו צום ואספו זקנים לא ודו"ק:

בד"ה רב פפא אמר לעולם כו' קאמר וה"ק כו' משחשיכה אלא כאחרונות כו' כצ"ל והד"א:

דף נה.

תוס' בד"ה כל הרכבה כו' יותר מג' ימים. נ"ב פירוש והא דקאמר שוב אינו קולטת היינו במקום הטיט וק"ל:

דף נה:

גמרא מקום שנהגו אין לא נהגו כו'. נ"ב לכאורה יראה דבמקום שלא נהגו לעשות מלאכה הכל אסור ואף במקום שנהגו אינו שרי אלא לצורך המועד ולגמור אבל הרא"ש סבר דדוקא במקום שנהגו הוא דבעינן לצורך המועד אבל במקום שלא נהגו הכל שרי וכן פסק הר"ן ופי' הר"ן מקום שנהגו אין כלומר שנהגו שלא לעשות מלאכה כו' והלשון מגומגם וצ"ע:

רש"י בד"ה גומרה כו' שלא נהגו לעשות מלאכה. נ"ב פירוש לעשות מלאכה לכתחלה וק"ל:

דף נו.

גמ' דברי ר"מ ר' יהודה כו'. נ"ב ותימה א"כ רבא אתי דלא כמאן ודו"ק:

רש"י בד"ה עיבר ניסן בניסן כו'. נ"ב בס"א של פירש"י עיבר ניסן בניסן לאחר שנכנס ניסן עשה אותו ניסן עיבור לשנה וקראו אדר השני ולאייר קראו ניסן והאי ניסן לא משמע שהניסן עיבורו עיבור מל' יום כמו עיברוה לאלול אלא הכי משמע מניסן עשה עיבור לשנה כמו אין מעברין את השנה אלא אחר כו' דהיינו נמי כי האי לישנא וכ"כ למה שהרי בשנה ראשונה למלכותו שלח בכל גבול ישראל שיעשו תשובה ויבאו לעשות פסח והלא הכהנים טמאין היו שעד ימיו לא נטהרו ישראל מטומאה שהוחזקו בה בימי אחז אביו הרשע ועיבר השנה כדי שיהא להם פנאי לכהנים זורקי הדם לטהר ושהות לרחוקים

להגיע לירושלים כדכתיב ויועץ המלך ושריו בירושלים לעשות הפסח בחודש השני שלא יכלו לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא נטהרו למדי והעם לא נאספו לירושלים ומתוך שהפסח היה בטל באותן הימים היה נוח לו לקדש הכהנים לכך ולאסוף כל ישראל לשמחן ואחר כך ביקש רחמים על שהיה מדחהו לפסח ממקומו שלא לצורך דמשום טומאת רבים אין נדחה דאמרינן במועדו ואפילו בטומאה דאיש נדחה ואין ציבור נדחים ואפילו בכהנים טהורין אלא שכלי שרת טמאין יעשה בטומאה כדאמרי' בפסחים גם לאסיפת העם אין לחוש דדרך רחוקה אמר רחמנא והיינו דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל חזקיה עליהם ויאמר ה' הטוב יכפר בעד והוא מדעת עשה משום חבובי מצוה לזרז ישראל ולא הודו לו על מה שקרא את החדש אדר אחר שנכנס ניסן דהא אמרי' בברכות ובסנהדרין החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן:

בד"ה רבי יהודה כו' מוסיפין ואית דגרסי שהיו אומרים בשכמל"ו כצ"ל והד"א. ונ"ב פי' שהיו אומרים אותו בקול רם כדלקמן:

בד"ה ציקי קדירה כו'. נ"ב מין מאכל ששמו ציקי קדירה ארשדור"א בלע"ז רש"י פרק השוכר את הפועלים. ורבי' יונה פירש בברכות כלומר הדברים שמתקנין ומבשמין את הקדירה:

דף נו:

רש"י בד"ה קיצה ווישר"א. נ"ב עיין בריש פרק כלל גדול:

תוס' בד"ה מחלוקת בשל כו' וליכא לאוקמי בפחות מג' טפחים כו' נ"ב פירש כדי לתרץ קושיא דמחובר על כיפין דשרי לדברי הכל ודו"ק בד"ה דתנן כו' היינו שעומד לאכילת אדם כו' כצ"ל:

בד"ה מוכן לעורבים כו' משום גזירה שמא יעלה ויתלוש. נ"ב פי' שמפרש טעמא לביצה שנולדה ביו"ט דאסירא משום פירות שנשרו ואי הוי פירות שנשרו משום מוקצה אז לא הוי ראוי לגזור גבי ביצה דלא שייך איסור מוקצה אבל מאחר שיש איסור דאורייתא בפירות שנשרו משום גזירה שמא יעלה ויתלוש אע"ג דלא שייך האי טעמא גבי ביצה מ"מ גזרינן הכל משום פירות הנושרים שלא יעלה ויתלוש שהוא דאורייתא והוי הכל כחדא גזירה כדאיתא התם ודו"ק:

דף נז.

רש"י בד"ה אין נותנין כו' דהפקר פטור ממעשר כו'. נ"ב פי' לכל העניים אף ללוי וק"ל:

בד"ה בייתוס כ"ג היה וכן כולן והיו להן עבדים חמסנין וחובטין את העם כן הוא בס"א:

דף נח.

רש"י בד"ה במאי קאי כו' כשהוא חל בחול כו' כצ"ל:

דף נח:

תוס' בד"ה דברי הכל כו' אבל איכא ב' ברייתות כו'. נ"ב לאו דוקא ב' ברייתות אלא ברייתא אחרינא אבל ברייתא קמא ליכא לאוכחי מינה כמו שפירשו התוס' לקמן א"ל שנאמר שיסבור כרבא ויתרן כרבא כו':

בד"ה כאלו חל כו' דאמרי אין בין עצרת לעצרת כו'. נ"ב וה"ה בין ר"ה לר"ה דהא ס"ל דליכא אלא שנ"ד ימים לעולם ולית להו שום דחייה אלא לעולם כסדרן אחד מלא ואחד חסר וק"ל:

בד"ה העולה כו' שנאמר מלבד עולת הבוקר כו'. נ"ב פי' מדקאמר מלבד משמע שקדמו:

בא"ד משמע טפי עיכוב כו'. נ"ב לאו דוקא עיכוב אלא ר"ל יותר חיזוק לאזהרה ודו"ק:

דף נט.

גמרא בבקר בבקר דכתיב ונתן עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר לדבר שלא נאמר כו' כצ"ל:

דף נט:

גמ' בעי רבא בעבודה אחת כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה עשאום כו' אין הציץ מרצה על העולין כו'. נ"ב הכל בפרק כיצד צולין ונכתב עוד בצדו פי' כל הנקטרים על האישים בטומאה כגון האימורין דהיינו כל היכא דאיכא כזית חלב שיכול להקטיר אף בטומאה א"כ לא שייך לומר דהוה כמו שנטמאו אלא למ"ד אין מרצה על העולין אבל ברייתא דסבירא ליה מרצה על החלב אלמא דמרצה על העולין צ"ל דהכא ה"ק מה שהזכיר נטמאו לפי שאינו מרצה נטמאו מדרבנן והוי כאלו אבדו ואפילו הכי אוכלין הכהנים חזה ושוק ודו"ק:

בא"ד ומדרבנן לא מרצה. נ"ב פירוש היכא שידע שנטמא דהוי במזיד ולא הורצה:

בד"ה יכול נטמאו כו' דמדאורייתא ארצויי מרצי כו'. נ"ב דמ"ש שוגג או מזיד:

בא"ד לאכילת בשר לא מתכפרים כו'. נ"ב פי' אפילו מדאורייתא:

בד"ה ולא עולת כו' דמשמע הני דקיימא עליה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' כל מי שהוא בכלל לא ילין מן הבשר דהיינו א' מן בני חבורה חייבין עליו משום לא תשחט על חמץ לאפוקי על א' שאינו מן החבורה וק"ל ע"ש:

בד"ה דאי ר"מ כו' בתפוס לשון ראשון כו'. נ"ב פי' ולא בנמלך לחוד ולאפוקי מאביי דאמר לשם לא פליג ר"מ אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים דהוי נמלך משום הכי אזלינן בתר לשון ראשון שכבר נתפס אבל באומר תמורת עולה ושלמים שתופס שניהם ואינו נמלך מודה לרבי יוסי ורבא סבר הכל תולה בתפוס לשון ראשון ואפילו בכה"ג פליגי וק"ל:

דף ס.

גמ' ורישא דקאי בשחיטה וקא מחשב כו' כצ"ל. ונ"ב זהו רישא דכולה הפסח ששחטו שלא לשמו ומה ששנה אח"כ או קבל והלך כו' אירי ששחט לשמו אלא שעומד בזריקה וחשיב בזריקה דהיינו ב' עבודות ואותם ב' עבודות מפרש רש"י אבל מרישא דכולה דאירי בעבודה א' לא הזכיר רש"י ודו"ק (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה והא קי ל לקמן הס"ד:

תוס' בד"ה אבל בשתי כו' לא משכחת מקצת ערלה נ"ב פי' לקמן ממעטינן מקצת ערלה לכ"ע מקרא דמשמע לכ"ע מקצת ערלה אינה פוסלת דאי אירי שהקדים מולין לערלים ומשום תפוס לשון ראשון א"כ לא הוי מקצת ערלה אלא [ה"ל כולה] מולין וא"כ באיזה ענין משכחת מקצת ערלה ממש דכשר אף לר"מ אלא בכה"ג ודו"ק:

בד"ה והיינו בעיא כו' היינו כגון שוחט לשמו. נ"ב אין לפרש אבל בב' עבודות ממש אינו נפסל דודאי בכל אחד נפסל אפילו הוו אינך כולהו לשמו אלא אף בהכי קמנעי ליה אי אמרינן דר"מ מודה בב' עבודות כה"ג דהוי כעבודה אחת ודו"ק (עי' במהרש"א):

בד"ה אילימא כו' שיתכפרו בו ערלים כשר. נ"ב פירוש בזריקה ומשום דס"ל דאין מחשבת אוכלין בזריקה מש"ה קיל נמי שאפילו חשב הזריקה לכולה ערלים שאינו פסול ע"ש:

דף ס:

תוס' בד"ה סתמו להני כו' וסתמיה לאו לאלו כו'. נ"ב כמו אבל סתמיה ודו"ק:

דף סא:

תוס' בד"ה וישנו כו' דאורייתא וכרב אסי כו' כצ"ל:

בד"ה ואיתקש כו' אף אוכליו יפסלו בד' עבודות. נ"ב פי' כל ד' עבודות על הזריקה מועילים חוץ משחיטה דגבי פסח לחודא מפיק דמועיל לפסול בשינוי נעלים ונילף שגבי אוכליו נמי יפסלו כך וזה אינו שלאוכליו אינו אלא בשחיטה לחוד ועוד קשה למה קחשיב מנוייו דוקא גבי פסח ויליף מקרא אם הוא שינוי בעלים ואף בשאר קרבנות יפסול ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה שחטו למולין כו' ועוד דרב אשי מסיק כו'. נ"ב פירוש דלא תימא רבה ור"ח בהא פליגי דרבה סבר אין מחשבת אוכלין בזריקה ור"ח סבר דיש מחשבת אוכלין בזריקה ותלמודא דפשיט לה דאין מחשבת אוכלין בזריקה אזלא אליבא דרבה זה דוחק ועוד הלא במסקנא מודה רבה לר"ח כו' וא"כ אליבא דמי אזלא סוגיא אלא בע"כ אף ר"ח מודה כו' ודו"ק:

דף סב.

רש"י בד"ה ערלה כו' צ"ל וערלה כו':

בד"ה וזמן פוסל כו' אם האכל יאכל וגו' ותניא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה כי לית כו' לא היא כיון כו' פסח אחר כו' כצ"ל והס"ד והשאר נמחק. ונ"ב בס"א אינו ובוודאי אחד מן בעלי הגליונים הגיה ותימה על תמיהתם כי לית ביה תימה וק"ל:

דף סב:

רש"י בד"ה א"א לברר דמה חלק לשמו ומה חלק שלא לשמו אבל אוכליו אפשר לברר חלק אוכליו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לימא הואיל כו' דאין מחוסר זמן לבו ביום כו'. נ"ב פי' שלא אמרינן מחוסר זמן והוי כמחוסר מעשה שלא נאמר הואיל מאחר שהוא בו ביום אלא שלא הגיע עדיין זמנו כגון שעיר המוספין ומש"ה אמרי' הואיל גבי שעיר יו"כ דלעיל בהפוך הדף בד"ה כי לית ליה לקולא כו'. ונ"ב עוד ותימה הא לעיל פירשו התוס' דהתם אפילו לחומרא לא אמרי' הואיל ומש"ה צ"ל דמחוסר זמן לגבי בו ביום לא חשיב כמחוסר מעשה אבל גבי קרבן פסח דאמרי' לחומרא הואיל ויביא פסח אחר ואפילו גבי מחוסר מעשה כדלעיל וצ"ל דדעת התוס' לפרש דהאי מתיב רב הונא קאי אפילו לרבה כמו לרב חסדא ורבה סבר מחוסר מעשה לא אמרי' הואיל אפילו לחומרא א"כ בע"כ צ"ל דמבו (בזמן) [ביום]

פריך כמו שפירשו התוס' ומש"ה כותבין התוס' ונראה לפרש כו' כלומר שתהא הקושיא גם כן אליבא דרבה ודו"ק (עיין במהרש"א):
בד"ה ערלים כו' ובקונטרס הביאה א"ל אביי כו' הד"א:

דף סג.

גמרא נימא קסברי אחרים אינה לשחיטה כו'. נ"ב יש לי תימה למאן פריך לימא כו' אילימא לאביי א"כ הל"ל הכי לימא כדרבא דאמר עדיין היא מחלוקת שהיא הפלוגתא ואח"כ יאמר וקסבר אין לשחיטה אלא לבסוף וג"כ בתירוץ יאמר לעולם ר"מ מודה כו' וישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ועוד וכי רבא יתרץ אביי וזה לא אשכחן אם לא בהאי לישנא תרגמא רבא אליבא דאביי כו' ונראה בעיני דהאי לימא פריך אף ארבא לפי שהוא הקשה מדברי ר' יהודה וס"ל דאין לשחיטה אלא לבסוף ועדיין היא מחלוקת וא"כ יש כאן תימה למה שינה התנא מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי לפלוגתא דר' יהודה וחכמים אלא בודאי ס"ל דר' יהודה וחכמים פלוגתא אחרינא נינהו ואינו תלוי בפלוגתא דר"מ ור' יוסי דנהי דעדיין היא מחלוקת שמא ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וחיילא פיגול ברישא אלא ר' יהודה הוא דסבר אין לשחיטה אלא לבסוף וזו לא שמענו מר"מ וע"כ פריך לימא דאחרים סברי אין לשחיטה אלא לבסוף כו' ואחרים היינו ר"מ אלמא שמענו דאף לר"מ כן והדרא קושיא לדוכתא בשלמא לאביי הא לא קשיא דאדרבה הוא אומר דר"מ מודה היכא דליכא נמלך והכא ליכא נמלך ואפ"ה סבר ר' יהודה דפיגול חיילא משום דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף וא"כ קשה לרבא ואף לאביי כפשוטו ע"כ משני רבא שהוא מיושב אף אליבא דאביי והקשה אביי על שינויו ותירץ בע"א שמיושב אף לרבא ודו"ק (עיין במהרש"א):
שם ערלים חיילי מולין לא חיילי. נ"ב תמצית הסוגיא דגבי פיגול ופסול אי אפשר לחול זה אחר זה דמיד כשנתפשט פיגול אפילו כזית פשטה בכולה ואינו דומיא לחציה עולה כלל אלא בהא דלא שייך למימר נמלך כמו שאינו שייך גבי חציה עולה וטעמא משום דחישב על ב' זיתים וא"כ כשאין לשחיטה אלא בסוף לפי דברי אביי דמודה ר"מ היכא דליכא נמלך בעל כרחו הכא נמי חיילי שניהם והוי עירוב מחשבות וגבי מולין וערלין ג"כ ליכא נמלך וראוי לחול שניהם וא"כ לאביי דקאמר מודה ר"מ כו' פשיטא דהכא חיילי שניהם בין הקדים מולין בין הקדים ערלים ובכל ענין כשר אלא אפילו לרבא דאמר עדיין מחלוקת אפילו הכי אי הוה אמרינן ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף הוי חיילי שניהם כמו שפירשו התוס' ודו"ק:

רש"י בד"ה עדיין היא כו' אין שהות לומר שני דברים. נ"ב פירוש אלא שאמרן מקודם:

דף סג:

תוס' בד"ה התראת ספק כו' ולשון הקונטרס נמי יש ליישב וכו' כצ"ל ונ"ב וכן דעת התוס' ודו"ק:

בד"ה מידי דהוה כו' אין שיעור למים נ"ב פירוש אפילו יותר מג' לוגין ראויין לנסך דלא פירשה בהן תורה שיעורה הלכך ראויין לכלי הם ומיד כלי מקדשם דכתיב כל הנוגע בהם יקדש כו' רש"י ודו"ק:

דף סד.

תוס' בד"ה ואיכא דלא כו' לענין הכי מקיש כו'. נ"ב פי' קרא דולא ילין חלב חגי לא מקשינן ללא תשחט אנל קרא דלא ילין זבח פסח מקשינן כדלעיל וק"ל:

דף סד:

רש"י בד"ה בחיל לפנים הסורג כו'. נ"ב כדתנן במסכת מדות סורג מחיצה של קנים מסורגת כעין סריגי המטות משום נוי וכעין דלתות שעושין לפני אוצרי יין שקורין פדורני"ש:

בד"ה חס ושלום כו' דומין לה היו אותן כו'. נ"ב פירוש שמעיה ואבטליון היו גרים כמותה וע"כ השקוה והוציא לעז על שמעיה ואבטליון ומ"ה נידוהו:

בד"ה תפיש' כו' או אבן כנגדה כצ"ל:

דף סה.

שלא נרצון מאן כו' המחבץ והמגבן כגרוגרות כו' אחד זה ואחד זה אינו כו' כצ"ל. ונ"ב ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור ברייתא זו יש מהן מי שסובר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא משום שבות ויש מי שפירש שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך וכן הכריע ר"ח ז"ל בראיות וכ"כ הרנ אלפסי ז"ל בתשובה וכן דעת רמב"ם עכ"ל מגיד משנה וק"ל:

רש"י בד"ה באזהרה כו' מפרש טעמא חמשה כו'. נ"ב פירוש למה היא באזהרה. תוס' בד"ה החולב כו' טחינה וקצירה ותירץ כו' דאחשוביה שיעורו כגרוגרות כו' כצ"ל:

דף סה:

גמרא אמרו שבח הוא לבני אהרן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לדבריכם למה פוקקין כו'. נ"ב ס"א למה פוקקין את נקב חומת העזרה שהדמים הנתערבים באמה יוצאין כו. לנחל קדרון כדתנן במסכת מדות ובקרן מערבית היו שם שני נקבין כמין שני חוטמין דקים שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון והיו פוקקין אותן בכל ערבי פסחים. ע"כ מצאתי בפירוש רש"י בס"א. ולא אוכל להבין מה מועיל פקיקת אותן נקבים שנשפך מן הדם אל היסוד והוא מגיע עד השיתין שהן חלולים תחת הקרקע ואיך יועיל אותה הפקיקה לדם שנשפך על הרצפה ולפי פירוש זה אי אפשר ליישב אלא שפוקקין הנקב שהוא מן השיתין ולמטה חוץ לחומה ששם יצא כל הדם עם האמה ואפשר שכל דם שבעזרה היה ג"כ נשפך לשם ועל דרך ששנינו שם אחר אותה משנה דמדות וז"ל למטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה שבו היו יורדין לשיתין ומנקין אותן ע"כ. ואפשר לשם באותו אמה על אמה היה ג"כ נקב קטן שדם השחיטה היה יורד לשם עד לשיתין ויצא עם האמה ועכשיו כשהיו פוקקין אותו הנקב או אפילו למטה מנקבי השיתין ממילא לא היה יכול לצאת כל הדם לחוץ ונתמלאת אותו חלל ונשאר הדם למעלה בעזרה ודו"ק גם לפי מ"ש בפי' שלנו לא ידעתי לפרשה כי לא מצינו בשום מקום שיש נקב בעזרה שממנו יצא הדם לאמה תוך מן השיתין ודו"ק. :

דף סו.

גמרא הרכבתו והבאתו מחון כו' כן צריך להיות:
רש"י בד"ה אמר להן כו' את השבת והלא כו' שבעה טלאים בפסח כו' כצ"ל והד"א:

דף סז.

תוס' בד"ה הכתוב נתקו כו' איכא תרי עשה כו' נ"ב ומש"ה כתב זב כדי שיהיה כטמא מת ומצורע יהיה חמור משניהם ודו"ק:

דף סז:

רש"י בד"ה זב עושה כו' יגע בו פי' ומה חלק כו' בטומאת הזב מבשאר טומאות כו' כצ"ל:
בד"ה וכל דכתב כו' מאי כל מרבי גבי דין מצורע כצ"ל והס"ד:
בד"ה ובעל קרי משתלח כו' והיינו כברייתא דהא איתקש לזב כצ"ל:
תוס' בד"ה שכן עושה כו' לא לטמא אדם ובגדים נ"ב לפירש"י שלנו לא משמע הכי ודו"ק:

בא"ד אינו משולח אפילו חוץ למחנה כו' כצ"ל:
בד"ה ואיתקש כו' הרואה קרי בקיסם כו'. נ"ב פירוש מכנים קיסם בפי האמה והוציא שכבת זרע כו':
בא"ד מדבעי חתימת פי האמה. נ"ב פי' וכך עומד לשם במסקנא:
בא"ד פליגא אדשמעתא ודהמפלת. נ"ב פירוש דהכא משמע דאף לרואה בעינן חתימת פי האמה ובפרק המפלת משמע דאף משום נוגע בעינן חתימת פי האמה והתם אמר לרואה במשהו ולנוגע בכעדשה וגם לשם משמע דאינו משום רואה כלל והתם אמר לרואה במשהו ודו"ק:
בד"ה מחילות כו' ועמד במקומו נ"ב פירוש הכהן:

דף סט.

רש"י בד"ה ופרכיה ואמר כו' או חילוף ומה כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה אם דחו כו' בין אפשר ללא אפשר כו' נ"ב אבל בק"ו דלעיל ומה שחיטה כו' אי אפשר לתוספות לתרץ הכי דהא אכתי לא פריך האי פירכא אם דחו מכשירי כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה מדקמהדר כו' וד"ה שוחטין כו' שייכי בהפוך העמוד:

דף סט:

גמ' עבדי בטומאה ומילתא דאיכא בציבור איתא ביחיד ומילתא דליתא בצינור כו' כצ"ל:
שם תנא הרכבתו כו' נ"ב גירסת רש"י תנא הרכבתו והבא תודלא דחי שבת וקאמר נמי בהך סיפא אימתי מביאים כו':
רש"י בד"ה אלא אמר כו' ולזריקה אכילת כו' בשבת שוחטין וזורקין כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה אכילת פסחים כו'. נ"ב והיינו כמסקנת שינויא דגמ' אבל לפירש"י מה דמשני תלמודא במסקנא אבל האי מיחזיא חזיא ותקוני הוא דלא מתקן היינו לתרץ מה ששוחטין הפסח לכתחלה עליו נהי דלא מעכב מ"מ לכתחלה בעינן לאכלו אבל אי הוה בעינן לאכלו אפילו לעכב לא הוה סגי במה דמשני מחזיא הוא דחזיא כו' דהא סוף סוף שלא לאוכליו הוא ודו"ק:

דף ע.

רש"י בד"ה על השובע שיהו נהנין באכילתו ותיחשב להן הס"ד:
בד"ה יוצא בה כו' יוצא בה משום כו' הד"א:

בא"ד ה"מ בחובות דעלמא נמחק:
בד"ה ש"מ כו' בחגיגה בההוא היקישא כצ"ל והס"ד:
בד"ה לאו כו' אסיפא ואפ"ה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה לאו חובה כו' דריש תמיד נשחט נ"ב דף ס' עמוד ימין:
בד"ה והא מדקתני כו' שחל להיות בשבת נמחק:

דף ע:

גמ' במרובה מנא ידעי כו' סוף סוף מנא ידעי כו' כצ"ל:
שם אבין תכלא לימא כו' כצ"ל ונ"ב פשוטו הוא דארבין קאי ושמו אבין כמו רבינא דשמו אבינא וכן הרבה אבל תימה שיאמר אביי על רבין שהיה קדמון לפניו שהיה בימי רבי יוחנן ויזכרנו בגנאי כי האי מילתא ולא יזכרנו נמי ר' אבין או רבין ונראה בעיני לפרש דבימי אביי היה אחד ששמו אבין והיה קובר את בניו ואמר אביי אותו אבין שקובר את בניו יאמר כאלו הדברים שאינם הגונים ולא רבי אבין ודו"ק:
רש"י בד"ה אבל קופיץ כו' בי"ד ולא בט"ו כו' נ"ב פי' אותן שנטמאו אבל לעולם מי שנשאר טהור שפיר מביא חגיגת ט"ו כדפירש"י גופיה לעיל:
בד"ה פירש כו' כצ"ל:

דף עא.

קשיא ליה ומי איכא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה והיית כו' אך שמח הס"ד:
תוס' בד"ה לאו משום כו' של יו"ט שיכול כו' כצ"ל:

דף עא:

גמרא אמר מר או אינו כו' ביום הראשון הרי בקר כו' ולילה א' (אחר כך) [א"כ] מאם נדר או נדבה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה הדר אמר כו' ע"כ לאו אחגיגת ט"ו כו' כצ"ל:
בד"ה שחטו בשבת כו' שכשר שלא כו' הד"א:

דף עב.

גמרא לשני ליה הכי כו'. נ"ב ויש לי תימא רבה מנלן דרבי יהושע אית ליה דשאני בין עוקר לטועה דילמא רבי יהושע נמי ס"ל כר"א דאין חילוק בין עוקר לטועה והא דקתני

רישא בעוקר הוא הדין בטועה היה חייב אלא דלא אשכחת לגביה טועה משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה אבל אי היה עקירה בטעות עקירה ה"ה נמי דהוה חייב ומה בעי רבי יהושע לשנויי ליה שינויא אחרית. (עיין במהרש"א):

שם והתניא רבי חייא מאבל ערב אמר ר"מ כו' כצ"ל ונ"ב רש"י פירש שם מקום:

רש"י בד"ה לרבי אליעזר דדאין האי ק"ו לא שאני כו' כצ"ל והד"א והשאר נמחק:

בא"ד רבי יהושע דשאני ליה כו' טעמא משום ששינה בדבר האסור כו' כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד [בפסח שאין] כו':

תוס' בד"ה לרבי יהושע כו' דפסל לעיל אחרים לשם פסח. נ"ב ותימה הא אפילו רבי אליעזר סבר דכשר מאחר דאוקמינא מתני' בעוקר משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה א"כ סיפא דאיירי בטועה מדמחלק בין ראויה לשאינה ראויה א"כ לא הוי עקירה וכשר ולא קשה מידי דהכי מקשה רשב"א דהא עכ"פ לדבריו דר"א קאמר כלומר אפילו לא מוקמית מתני' בעוקר אלא בטועה וס"ל עקירה בטעות הוי עקירה א"כ יש חילוק לרבי יהושע בין עושה מצוה ללא עושה אלא לדבריו דר"א קאמר דס"ל אף בסיפא לא עשה מצוה עכשיו דמוקמת בעוקר נמי לדבריו דר"א קאמר ועל זה כתבו התוס' שפיר דהוה מצי למימר וליטעמיך ר"ל אפילו לדעתך דלא בעית למוקמא מתני' בעוקר אלא כו' בטועה מ"מ לדבריו דר"א קאמר כדפרישית וליכא לאקשויי לפי האמת דמוקמת מתני' בעוקר אמאי לא משני רבי יהושע משום דעשה מצוה כו' זה לא קשה דכי מוקמית מתני' בעוקר לא שייך לחלק בין טועה לדבר מצוה ועשה דהא רישא לא איירי כלל בטועה בדבר מצוה דהא עוקר מדעת:

בא"ד לדבר המותר פטור. נ"ב פי' אם היה שוחטו לשם אימורי צבור:

דף עג.

תוס' בד"ה תיקן להוציאו כו' ולא מיחייבי אהך טומאה כו'. נ"ב פי' ול"ל מאי נפקא מיניה בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן ומאי תיקן מאחר שסוף סוף מטמא וצריך טבילה מ"מ איכא נפקא מינה לענין חיוב שאם נכנס במקדש דאינו מחויב אהך טומאה דרבנן וה"ה דהמ"ל אם אכל קדש ובתוס' פ' קמא דחולין דף י"ג קאמר נמי או אכל קדש ע"ש:

בד"ה אשם שניתק כו' הלכה דהכי גמרינו כו' כצ"ל:

בא"ד וראיה לפי' זה דבתמורה פ' אלו קדשים כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לפירוש ר"ת ולאפוקי מפי' ר"י:

דף עג:

גמ' בין הערבים עיבור צורה בעי דתניא זה הכלל כו' כצ"ל:

דף עד.

רש"י בד"ה ואי זה כו' במקום שלא נהגו. נ"ב פי' לאכול צלי:

דף עד:

גמרא מאי שנא מחלא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אסמיק כו' דלא גרע ממלחיה כו'. נ"ב ואין לומר משום דחתכינן דלא בעו חתיכה אלא משום שכח המלח יכנס בכולו וכשנצלה כל צרכו תו ל"צ למידי וק"ל:

דף עה.

רש"י בד"ה אי לאו כו' [קמ"ל כו'] לאפוקי זמורות ורותחין. נ"ב משמע מפירושו להדיא דג"ש לחוד לא קממעט זמורות אלא משום דרב נחמן דברור לו מיתה יפה ואבר רותח הוא יותר מיתה יפה מנפישת חבילי זמורות א"כ לעיל דפריך וכ"ש אש עצמה כו' מאי קמשני ג"ש כו' שמא אף בחבילי זמורות נוכל לשרוף ולכן נ"ל דמג"ש לחוד ממעטינן חבילי זמורות אבל מרב נחמן לא ממעטינן דמיתת פתילת אבר או חבילי זמורות שוה ולא קממעט מרב נחמן אלא חמי האור ודו"ק:
תוס' בד"ה וגרפו כו' וחום אבוקה אסור. נ"ב פירוש מאחר שלא נאפה הפת בתוך השלהבת אלא מרחוק וחום השלהבת גורם האיסור לפי שנאפה מחום השלהבת ה"נ לימא גבי תנור שגרפו שנאפה מחום השלהבת של עצי איסור ומ"מ תימה לתמיהתם הלא תלמודא דמוקי ליה שם באבוקה היינו משום דמסיק התם דלרבי אפי' בגחלים לוחשות נמי הפת מותר וליכא אליביה שום איסור באפיית הפת כי אם באבוקה כנגדו ומשמע להדיא דלא אסור הפת היכא דגרפו לתנור א"כ היכא דאבוקה כנגדו הוא דהוי עיקר האיסור ומאי קמתמה וצ"ע (עיין במהרש"א):
בא"ד יהא אסור הפת כו' כצ"ל:
בד"ה הא לאו כו' ודברייתא הוי לוחשות. נ"ב ותימה הלא לשם איכא מ"ד דמוקי הא דאמר בישלה ע"ג גחלים מותר בעוממות וא"ל דסוגיא דהכא ס"ל כמ"ד לוחשות זה אינו דא"כ מאי קמבעי הלא למ"ד לוחשות מותר לא משכחת איסורא אלא באבוקה כדפרישית ועוד דאי ס"ד שיאסר הפת בגרפו התנור ואף שבישלה בגחלים לוחשות

שרי א"כ הסברא שתנור חמור מגחלים אפי' לוחשות ומצינו גבי פסח איפכא דממעטינן מצלי אש גרפו בתנור ושרי לרבי לצלות ע"ג גחלים ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף עה:

גמ' אש וקשיא לרבי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה יטול את כו' יפה יפה בעובי. נ"ב בכל הספרים מדויקים לא כתב אלא סתם בעובי ויש טועים הגיהו מעצמן בעובי אצבע ואינו מלשון רש"י אלא הטי"ד כתב הכי. בד"ה היה נוטף כו' דמטוי רוטבו (מחמת) [מחום] הסולת כו' כצ"ל:

דף עו.

תוס' בד"ה בשלמא כו' ומטוי פסח ארוטב קאי. נ"ב ולפי זה הא דקאמר וכי הדר רוטב אפסח קא מטוי פסח כו' ה"ק כבר איטוי פסח שהוא הרוטב מחמת החרס וכשיחזור אל הפסח יאכלנו לאותו הרוטב עמו וק"ל:
בד"ה אלא למ"ד כו' והוה ליה אברנים כו'. נ"ב הוא לשון פרסי כדלעיל (דף מ"א) פרק כל שעה והוא צליית נא:

דף עו:

רש"י בד"ה אמר לך כו' דפת צוננת וחבית מגופה. נ"ב פי' או או קאמר:
תוס' בד"ה אסרה כו' ואפי' פלדונ"ש שיש כו'. צ"ב פירוש שהוא של חלב עם הפשטיד"א של בשר שהיה ראוי קצת להרחיק הדבר ולאסור אפ"ה אין נראה לר"י כו':

דף עז.

גמ' הציץ מרצה על אכילות כו'. נ"ב פירוש מרצה על הבשר העומד לאכילה שיכולין לזרוק הדם אבל כ"ע מודו שאינו נאכל הבשר בטומאה חוץ מפסח ואין מועיל ריצוי הציץ לגביה אלא שיכולין לזרוק הדם וכדפרישית:
רש"י בד"ה עומר ושתי כו' וזה במקדש. נ"ב פי' שלא יביאו לבית המקדש מנחה מתבואה חדשה עד שקרב שתי הלחם וק"ל:
בד"ה ואי לאו משום דציץ מרצה לא הוי מתכשרי כצ"ל:
תוס' בד"ה דם אע"פ כו' דכולה כליל אימא כו' אין בשר כו' שאין בשר מנלן כצ"ל:

דף עז:

תוס' בד"ה שאין נשר כו' לא חשיב הך חומרא. נ"ב פירוש דשלמים חמירי מעולה אבל עולה לכ"ע חמירא דהרי היא כליל וקדשים חמורים ושלמים קדשים קלים הן וק"ל:

דף עח.

רש"י בד"ה אלא לא כו' לכתחלה תרתי כו' מתכשר דיעבד כצ"ל והס"ד והד"א:
בד"ה כל שבעה כו' ושלישי שמא שלישי ואינך כו' כצ"ל. ונ"ב ובפ"ק דיומא מקשה רביעי אמאי מזין עליו הא לא שלישי ולא שביעי הוא ומשני לבד מרביעי קאמר ע"ש:
תוס' בד"ה הא לא כו' דהל"ל אלא קסבר כו' כצ"ל:

דף עח:

רש"י בד"ה ובמוקדשים כו' דהא תרתי איכא מתיר כו' כצ"ל:

דף עט.

בד"ה אין מחשבת כו' לפי אכלו לגבי שחיטה כתיב כצ"ל:
תוס' בד"ה ולרבי נתן כו' ולמאי דמוקי מתני' כו'. נ"ב נ"ל דהכי פירושו לא תימא הא דלא מתרץ לפי אוכליו למצוה קאמר משום שיקשה לך א"כ היכי קאמר רבי נתן כל הקהל יוצאין בפסח אחד הלא בעינן למצוה שיהא ראוי לאכילה ולפי זה תצטרך לומר מאי דמוקי מתני' כר' נתן ולכתחלה לא יזרוק ומוקי כר' נתן דאמר כל הקהל יוצאין בפסח אחד אפי' לכתחלה היינו מדאורייתא ומתני' דקתני לא יזרוק היינו מדרבנן ע"ז קאמרי דליתא אלא בודאי למאי דמוקי מתני' כרבי נתן צ"ל הא דקתני כולן יוצאין בפסח אחד היינו דיעבד קאמר וא"כ שפיר הוה מצי לשנויי דלפי אוכליו למצוה קאמר אלא מחוורתא כדמשני התוס' משום דלא אשכח תנא דלא מקיש כו' ודו"ק:
בד"ה לימא רבי נתן כו' הא פשיט בכולי תלמודא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה טהורין עושין הראשון בטהרה כו' שפיר דמי. נ"ב פי' שמחויבין לעשות הפסח בראשון ובטהרה ואינן נדחין לשני אבל אין הפירוש שיכולין לעשות בטומאה אלא שבטהרה שפיר טפי שהרי מחצה אינו כרוב ונמצא שאין כאן רוב טמאין וא"כ יכולין לעשות בטומאה וק"ל:

דף עט:

גמ' מן ועודפת עליהן כו' עד וקסבר כו' כל זה נמחק:

דף פ.

רש"י בד"ה אלא הכי קאמר כו' א' מהן בשרץ ונעבדיה כולהו בטומאה כצ"ל:

דף פ:

רש"י בד"ה בראשון כו' וטהרו זבין עכשיו כו':
תוס' בד"ה בראשון כו' נראה לר"י דס"ל כו'. נ"ב פי' אף שיש לחלק ולומר דהתם משום לקיים ויעשו את הפסח במועדו אבל הכא נוכל לקיים במיעוט טהורים מ"מ נראה לר"י דסוף סוף מאחר שמצאו היכא שאין רוב טהורים שאין נדחין המועטין לפסח שני הוא הדין הכא וק"ל (עיין במהרש"א):
בד"ה אי בנזיר כו' לאם שחט פסחו כדפרישית כו'. נ"ב פי' והוא עצמו טמא וק"ל:

דף פא.

גמ' של נזיר ועושה פסח נמחק:
רש"י בד"ה ופטורה כו' ספק הוי מרצה כו' הד"א:
בד"ה בתמיד כל השנה ואליבא דמ"ד כו' איצטריך להדר אכהן טהור כו' כצ"ל:
בד"ה במקום כו' קרבנות יחיד הס"ד ואח"כ מה"ד מקום שהותרה לו כו':
תוס' בד"ה א"נ כו' תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה. נ"ב פי' אחר שקיעת החמה והיינו בתחלת הלילה כל פעם ופעם ומשום הכי לא אמרי' שסוף היום יעלה לשימור משום דלית לה שהות טהרה ר"ל מאחר שרואה אח"כ נמי מיד אחר שקיעת החמה הוה כאלו הוה תחלה וסוף וכן פירשו לשם התוס' וזה לשונם לפי שמסובבין בטומאה בתחלת היום ובסופו וליכא בהן שימור כלל וכן יום שלישי טמא בתחלתו והרי ג' ימים רצופין טמאין דמקצת יום ג' ככולו וליכא בהן שימור בינתיים עכ"ל וקצת משמע דאף יום ג' בעי ראייה בתחלתו דהיינו אחר שקיעת החמה וכן נראה עיקר אלא שהתוס' דהכא הכריעו דלא בעי' בפעם השלישי אלא בלילה לחוד וצ"ע (עיין במהרש"א):
בא"ד עולה לה סוף היום בתחלתה. נ"ב פי' בתחלת מנין שבעת ימי נדותה שהיא טמאה אפי' ראתה כל שבעה או לא ראתה אלא פעם ראשון וא"כ סוף יום שראתה עולה לה

בתחלת חשבון שבעת ימי נדותה ותחלת יום שביעי אין עולה לה בסוף המנין וצריכה להמתין עד ערב ואינה טובלת בבקר וזבה היא להיפך וק"ל:

דף פא:

רש"י בד"ה ומי דיינינן כו' לא משום ספיקא מטמאין כו'. נ"ב פי' בשאר מקומות חוץ מנזיר ופסח דא"כ אפילו ודאי טומאה והוא לא ידע נאמר שהותרה לו בפסח ונזיר דמ"ש משאר ספיקא דאיגלי מלתא למפרע ואפ"ה הותרה כאן ודו"ק:
בא"ד ליה כדלקמן הס"ד ואח"כ הכתוב בתורה הוא ג"כ ס"ד:
בד"ה שהקבר כו' אפילו ריקן שבו כצ"ל:

דף פב.

רש"י בד"ה רב זביד כו' דרב חמא דכיון דלית ליה עצים שם עשאוהו כו' דקתני לאשמעינן כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה בשלמא כו' וה"ה בקדשי קדשים כו'. נ"ב וכ"כ בספרים שלנו אבל לפי משא ומתן של תוס' מוכח דגרסינן וה"ה ודו"ק:

דף פב:

גמ' ורבי יוחנן אמר לאחר זריקה מחלוקת כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה הלכתא כו' למה לי הס"ד:
בד"ה מנא ליה כו' והאי קרא בנותר מוקמינן כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה לאחר זריקה כו' מאן קתני לה. נ"ב קצת קשה למאי נקט האי לישנא אלא הל"ל דאי דוקא הדרא קושיא לדוכתא ונ"ל דה"ק דשמא תאמר לעולם דוקא קאמר ובברייתא דדם וחלב אתיא כאידך תנא בשלמא לעיל פריך שפיר משום דקאמר אבל נטמאו לפני זריקה דברי הכל כו' אבל הכא לא קאמר דברי הכל אלא שת"ק ורבי יוחנן בן ברוקא לא פליגי ביה מש"ה מסיק סוף סוף מאן קתני לה ודו"ק:

דף פג.

תוס' בד"ה אמר להן כו' שרפוהו בלא עיבור צורה. נ"ב פירוש לא היה מקפיד מרע"ה על זה כל כך וק"ל:

דף פג:

רש"י בד"ה חוץ מגידי צואר שהוא אלל הרחב כו' כצ"ל:
בד"ה ואין חייבין כו' שם נותר דחזי מדאורייתא כצ"ל:
בד"ה ניתי עשה דבאש תשרפנו הס"ד:

דף פד.

גמ' הם וה"ה להנך הני מ"ט כו' כצ"ל:

דף פד:

גמ' מ"ד כשר הא כשר הוא ומ"ד ראוי לאכילה האי לאו כו' כצ"ל וכן אחר כך:

דף פה.

תוס' בד"ה ולרבינא כו' דמסקינן בפרק בהמה המקשה כו' כצ"ל:

דף פה:

רש"י בד"ה מן האגף ולפנים כלפנים אגף כו' הד"א:

דף פו.

רש"י בד"ה ופתוחות כו' תוכן חול כקדושת הר הבית כו' כצ"ל:
בד"ה מלמד כו' בשני מקומות ויאכלו דכתיב כו' כצ"ל:

דף פו:

גמ' יכול יהא נאכל הפסח בב' חבורות כצ"ל:
שם ונותנין שכר דמים וצריך כצ"ל:
רש"י בד"ה יכול יהא כו' יאכל וקסבר כו' ועוד דקיימא לן כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה נכנסין כו' ויצאו אמר רבינא כו' הכל דבור אחד:

דף פז.

גמ' דכתיב אז הייתי בעיניו כו' בבית אביה והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי כו' כצ"ל. ונ"ב אישות ל' נישואין ובעלי הוא ל' אירוסין כן פירש רש"י בהמדיר:

שם אמר רבי יוחנן תחלה לארבעה נביאים כו'. נ"ב אבל לפי פשוטו תחלת דבור הוא כמו תחלת דבר כמו שפירש רש"י גבי בראשית ברא ע"ש:
רש"י בד"ה בימי עוזיהו כו' משום דאיירי בכנסת ישראל בלשון כו' תקראי אישי דריש נמי למילתא דהושע כצ"ל והס"ד:
בד"ה לא דיו כו' ומיהו מיכה בימיו נתנבא כו'. נ"ב וגבי עמוס צ"ל דהתחיל לכתוב בימי עוזיהו שהיה תחלה לאותן ד' מלכים וה"ה שנתנבא בכל הד' מלכים דומיא דהושע אבל הרד"ק פי' נגד התלמוד שהוא קבלה וכתב וז"ל כבר כתבנו כי ירבעם ועוזיהו מלכו בזמן אחד והושע האריך ימים יותר שניבא גם בימי יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה ע"כ (עיין במהרש"א):
בד"ה וילדי זנונים כו' ספק שלך ספק של אחרים. נ"ב ואע"פ שרוב בעילות הולכות אחר הבעל הכא שהיה זקן שאני ומשום הכי מיושב מה שאמר מה אעשה לזקן זה כו' ודו"ק:

דף פח.

תוס' בד"ה שה לבית משום דשה לבית לאו דאורייתא כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מן התורה לא יכול להפריש על בניו ובנותיו הקטנים שלא מדעתן וכן פירש"י לשם אבל לפירוש התוס' ופירוש ר"ן לא קשה מידי שהם פירשו לאו דאורייתא ר"ל אין הקטנים צריכין למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כנאכל שלא למנוייו דלא אסר רחמנא אלא הנהו דאיתנהו במצות תכוסו אבל בקטנים דלא שייך בהו לא אירי קרא ודו"ק:

דף פט:

גמ' א"ל קבילתון ואותביה כל הני תיובתא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה דעות שאני כו' דלא נידוק איפכא דוקא ממנה כו' הא קבילתון הא ידיו של אחד מהן יפות אין רשאין כו' כצ"ל:
בא"ד דלא מצי למיפשט מידי. נ"ב פי' שאני דעות דאיכא קפידא ולפי זה נוכל לומר כ"ש ידיו של אחד יפות דאיכא קפידא טפי ודו"ק:

דף צא.

גמרא ועבדים משום תפלות קטנים ועבדים כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מנין לזובח כו' ומשחרב היה להם כו'. נ"ב לאו דוקא שהרי היה אח"כ נוב וגלגל וגבעון וק"ל:

דף צא:

רש"י בד"ה אהייא כו' רשות דת"ק אי נימא אפסח פסח כו' כצ"ל והד"א:

דף צב.

גמרא מצורע שחל ח' שלו כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מחלוקת כו' אי אמרת נגזר כו'. נ"ב פירוש שיאמר אשתקד הייתי זב והקרבתי את פסחי בלא קרבן ודו"ק:
בד"ה דרך חצירות כו' וקטן לאו בר כרת הוא. נ"ב וכן האב אינו ענוש עליו כרת אלא עשה:
בד"ה מצורע כו' המטהר לפני ה' כצ"ל:
תוס' ד"ה חדש טבול יום כו' אלא ה"ה חוץ לחיל כצ"ל ונ"ב פירוש אף בחוץ לחיל סגי ודו"ק:

דף צב:

רש"י בד"ה אם כן למה כו' עביד וכמאן דאמר כו' כצ"ל:

דף צג.

רש"י בד"ה רבי עקיבא כו' על טמא שרץ ואע"ג דחזיא לאורתא והאי ספק דקאמר כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב בכל הספרים שראיתי ליתא וטעות הוא מיניה וביה כדאיתא בתוס':
בד"ה חייבין לעשות כו' ואפילו למאן דלא איחזי בראשון כצ"ל:

דף צג:

גמרא לרב יהודה קשיא דאמר כל שאין כו' כצ"ל:

דף צד.

רש"י בד"ה ת"ש כו' מעלות השחר ועד הנץ החמה ד' מילין וכן משקיעתה ועד צאת הכוכבים ד' מילין פשו להו ב' מלין כו' כצ"ל:

דף צה.

רש"י בד"ה מצות ומרורים דכוותיה צלי אש שהוא מצות עשה כו' ת"ל ולא ישאירו ממנו עד בקר וכתיב כללא (הוא) כו' כצ"ל:

דף צה:

רש"י בד"ה לילה המקודש כו' כגון פסח שני שאינו יו"ט כצ"ל:

דף צו.

רש"י בד"ה כדרבה א"ר יצחק בפ' הערל נאמר ממנו בפסח כו'. נ"ב לא דק דזהו דברי ר' יצחק אבל רבה א"ר יצחק אמר תלתא ממנו כתיבי בפסח אל תאכלו ממנו נא ולא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו באש תשרופו חד לגופיה וחד לגזירה שוה וחד למ"ד בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה כו' ואיידי דכתיב נותר כתיב נמי ממנו ופי' התוס' חד לגופיה אל תאכלו ממנו נא דאי לאו ממנו ה"א דאמצות ומרורים דלעיל קאי ע"כ ורש"י גופיה פי' בריש הערל דמסיק נמי ממנו לכדרבה אמר ר"י פי' דאמר לקמן בפירקין תלתא ממנו כתיבי והכא אגב רהיטא לא דק נ"ל. (עי' במהרש"א):

דף צו:

רש"י בד"ה אם כשב כו' כשב הוא מקריב א"נ כשב קדריש דהא כתיב לעיל כו' אלא כשב כצ"ל והס"ד. ונ"ב כך נראה לי להגיה בפירש"י למעיין בו:

דף צז.

רש"י בד"ה ורבי יוחנן כו' קריבים שלמים הס"ד:
בד"ה דר"ל כו' דקתני ושעברה שנתה כו' ומתרץ כצ"ל. ונ"ב כך לשון המשנה ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו ושעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום אם משכפרו בעליה תמות כו':
בא"ד שעברה שנתה ואבדה או אבדה ונמצאת בעלת מום כצ"ל והס"ד. ונ"ב פי' דאיכא תרתי לריעותא שעברה שנתה וגם אבדה עד שנתכפרו בעלי' וכי אמר ר"ל בלא אבדה ונמצאת בעלת מום דאיכא תרתי לריעותא ומש"ה מתה אבל בחד ריעותא אינה מתה כן פרש"י ע"ש:

תוס' בד"ה אלא לאו כו' מאי מקשה אביי כו'. נ"ב אבל אינו קשה מאי פריך מסיפא לסייע מרישא איפכא כדדייק לעיל משום דהשתא מרישא ליכא לדיוקי דלעולם איירי שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה וליכא למפרך פשיטא למה לי קרא אסמכתא בעלמא הוא כו' וק"ל:

דף צח.

רש"י בד"ה ש"מ כו' תשובת רבינו ע"כ ותמיהא לי אמאי גרע כו' כדאמרינן בהאשה ונטרחו ונייתי במותר כצ"ל:

דף צט:

תוס' בד"ה עד שתחשך כו' אגב אורחיה תנייה בקוצר. נ"ב פי' הכא אגב אורחיה והתם העיקר ומשום ה"נ לא קשה מתני' דאיזהו מקומן ל"ל אבל רבינו יהודה תירץ דשפיר איצטריך למתני מתני' (דהכא) [דהתם] לאשמעינן דהפסח אינו כשאר קדשים ואע"ג דכתיב ואכלו את הבשר בלילה היינו פסח מצרים אבל לא פסח דורות ודו"ק:

בד"ה לא יפחתו כו' לא ימנע מלקבל כו'. נ"ב פי' זה לא קאי אגבאין אלא על העני מלקבל ודו"ק:

דף ק.

תוס' בד"ה מכלל דפליגי כו' והתם סתמא קתני. נ"ב פי' וסמיך אברייתא דלקמן אי נמי ה"פ עוד נראה דגרסינן דתניא ומביא ראיה כדפרישית דאל"כ אלא גרסינן כדתניא משום שלא ידע להביא ראיה להדיא דבהפסקה בע"פ פליגי הלא ע"כ ברייתא היא לקמן והיה לו להביאה ודו"ק:

דף ק:

תוס' בד"ה ידי קידוש כו' דהלכה כשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה ואע"ג דבעלמא כו' כצ"ל:

בד"ה ידי יין כו' וגם צריך לברך אחריו ברכה מעין ג'. נ"ב פי' על מה ששתה קודם המזון מאחר שאין דעתו לשתות [עוד] ואין דעת הרא"ש כן לברך ברכה אחרונה על יין שלפני המזון וכל שכן על כוס של קידוש עיין באשר"י דף קל"ח. (עיין במהרש"א):

דף קא.

רשב"ם בד"ה אף ידי כו' לקמן אין קידוש כו' עונג ומדרש הוא כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה אחד שינוי כו' משובח אין צריך כו' הד"א:
תוס' בסוף ד"ה דאכלי כו' אתי שפיר נ"ב פי' ולא צריכא לומר שמשם היו שומעין הקידוש ודו"ק:

דף קב.

רשב"ם בד"ה להודיעך כחו כו' כח דאיסורא עדיף נ"ב ואני אומר אדרבה הכא הוא כח דהיתרא שמיקל לברך עוד ולא חיישינן לברכה לבטלה להיות עובר משום לא תשא לאפוקי רבנן דמחמירי שלא לברך כי הברכות אינן מעכבות ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף קב:

תוס' בד"ה שאין אומרים כו' כיון שכבר בירך על כוס כו'. נ"ב ואין המנהג כן אלא לומר בפ"ג באחרונה:

דף קד.

רש"י בד"ה והא מר כו' ארבעה הס"ד:
בד"ה וחותם כו' בין המים הס"ד:
רשב"ם ד"ה ומעין כו' צ"ל מעין החתימה ולאו ממנינא כו':
בד"ה #וחות בסדר כו' דכי לא עביד אלא ג' כו'. נ"ב פי' אבל אי אמר ז' אומר בין יום השביעי כו' באחרונה ודו"ק:

דף קד:

רשב"ם בד"ה אמר ליה רב יהודה לרב יצחק בריה הס"ד:
בד"ה יש מאלו ש זכרנו הוא ג"כ ס"ד:
תוס' בד"ה חוץ מברכה כו' שיגאל אותנו ופריך נמחק ופריך:

דף קה.

רש"י לאפסוקי סעודתא כצ"ל והס"ד:

בד"ה ולא אמרן דלא מתחילי כו'. נ"ב לאו דוקא להתחלה שהרי אפילו מפסיקין אלא משום מים קאמר דאפילו מתחילין והטעם משום גבי מים לא שייך לומר אפסוקי שהרי אין מסבין על המים ודו"ק:

דף קה:

גמרא וכבוד לילה נמחק ונ"ב ס"א אינו:

דף קז.

ברשב"ם בד"ה תליסר מגני כו' והוא לשון מסר כצ"ל ונ"ב פי' מגרה וק"ל:
בד"ה א"ר נחמן כו' שמא גידל בר מנשה כו' נ"ב בודאי היה לו גירסא אחרת מגירסא שלנו וק"ל:

דף קט.

גמ' כדתניא ורחץ במים את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים במים במי מקוה כו' כצ"ל ונ"ב כך הוא הפסוק במצורע:

דף קטז:

גמ' ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ. נ"ב לפירש"י דגרס שנראה כמקדיש כו' צריך לגרום ונמצא אוכל קדשים בחוץ ומ"#מ עיקר גירסתו של רש"י שכתב ה"ג לא כוון לזה דאין חילוק בין זה לזה אלא שבא להשמיע לנו שנגרוס ולא עוד ולאפוקי מגירסת הסמ"ג ע"ש:

דף קיז.

תוס' בד"ה ה"ג ונאמר לפניו שיר חדש צ"ל שירה חדשה ונ"ב וכן הוא במרדכי להדיא דקודם הלל אומרים שירה חדשה ובברכת גאלנו כו' אומרים דוקא שיר חדש לפי שקאי על העתיד: